

Ln
1385

1099

2

ՄԻԻԹԵՐԱՅ ԱՅՐԻՎԱՆԵՑԻՈՑ

ՊԵՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳԻՐԱԿԱՆ

Ի լոյս ընծայեաց

Ք. Պ.

Ս. Պետերբուրգ.

Ի գրատրուի կայսերական ճեմարանի գրատրուի.

(Вас. Остр., 9 лис., № 12.)

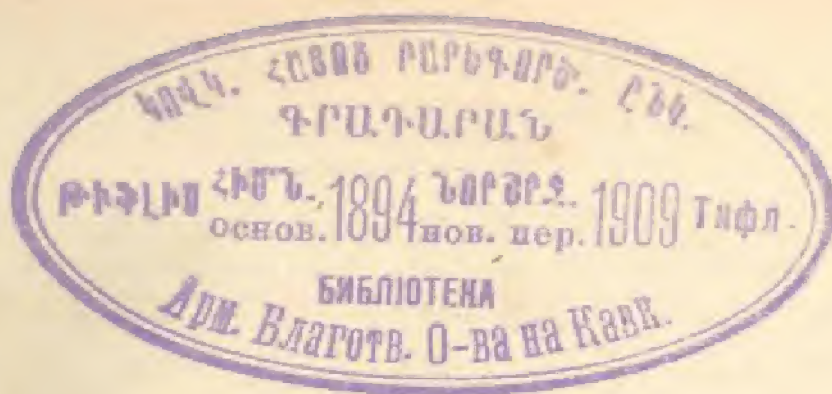
1867.

Печатано по распоряженію Императорскаго Русскаго
Археологическаго Общества.

С. Петербургъ, 2-го Мая 1867 года.

38. 1387

41385-60

ՊԵՏԱՌՈՒԹԻՒՆ

Պատմութի ժամանակագրական, արարեալ ի տէր
Մխիթար վարդապետէ Այրիվանեցւոյ:

Հայր և Որդի և Հոգի Սուրբ՝ անեղ համագոյ և
համադաւր, անսկիզբն և անվախճան, յանէից և յոչ-
գոյից արարիչ համայնից երևելեաց և աներևութից,
կարգաւորիչ և խնամիչ ամենայն եղելոց, ողորմած և
քաղցր առ ամենեւեան, քեզ փառք և աւրհնութիւն,
զոհութիւն և բարեբանութիւն յամենայն արարածոց
քոց, ի բարութեանց քոց, ի մեծութեանց քոց, յա-
ռատութեանց քոց, ի թիւս անթիւս ստեղծուածոց
քոց՝ ի հատս անհատս մասանց յօրինւածոց քոց,
յերիս յաւիտեանս և յանբաւ յաւիտենից:

Հոգւովն Աստուծոյ լցեալ և իմաստնացեալ սուրբն
Մովսէս, ընդ որում խաւսեցաւ Տէր երեսաւք և ոչ
աւրինակաւք՝ ձեացուցանելով առաջի լուսաւոր մտաց
նորա զի սկզբանէ լինելութիւն ամենայն արարածոց
իւրոց՝ որպէս երբեմն սքանչելատեսիլ մարգարէին
Լզեկիէի ձեացուցանէր, ձողաչափելով զշինուածս
տաճարին և զտեղի փառաց արքունական աթոռոյն և
զօծումն սրբալոյս իւղով սքանչելահաշարժ քաղաքին, —

այսպէս ըստ այսմ սարսփի և առաջին խորհրդազգած տեսանողին ասէր. «Տես ջիր, արասցես զամենայն ըստ օրինակին, որ ցուցաւ քեզ ՚ի լերինն», — իսկ նա՝ իմաստնացեալ հոգւովն՝ յապացոյց երկնի և երկրի տալաւորեաց զկազմուած խորանին խորհրդական և քահանայապետական զգեստուն սրբական, և այսպիսի ՚ի տեսիլ աչաց տեսողաց։ Իսկ ՚ի լուսաւորութիւն մտաց բանականաց գրոշմեաց գրով զպատմութիւնս արարածոց, զորս ետես իմանալի աչաւք, ըստ հակիրճ և համառօտ և ոչ բազմաբան։ Եւ և բազում զերծեալ փրթաւ ՚ի մտաց նորա՝ որպէս վասն հրեշտակաց և ջրոց և վերին Արուսաղեմի ինչ ոչ ճառեաց, և զանկումն գրախտին ոչ ՚ի կարգադրութիւն աւուրցն յայտ արար, այլ յետոյ իմն պատմեաց։ Սպասէս և զպատմութիւն դարուցն առաջնոց և անցիցն անցելոց հարեանցի իմն պատմէ, զբուն ազգին զոճ կարգաւ բերելով և զայլ երկուց որդւոցն՝ Նոյի սկսանելով, եթող անկատար։

Իսկ ՚ի կազմել զխորանն կարաւտացան ճարտարաց ևս և նիւթից, ուստի Հոգին Սուրբ ելից զՆեսէլիէլ և զԱղիաբ յարուեստս նկարակերտութեան, և զԺողովուրդն յորգորեաց ՚ի պտղաբերութիւն տարազունիւթոյն։ Նոյն Հոգին սք՝ աստուած կատարեալ, կացցէ և այժմ ընդ աջմէ գործակից գործոյս և կատարիչ կամաց խորհրդոյս՝ լոյս արփիափայլ ծագելով մտացս մթացելոյ. ճարտարապետն աշխարհաց ճարտարացուսցէ զհոգի իմ հրաշալի հոգւովն, որ ելից զվերնաւորունն, և հրահոսան ճառագայթիւք ճարտարացուսցէ զտեսութիւն հոգւոյ իմոյ՝ առնելով զիս արուեստագէտ դաստաքար՝ որպէս և անդ զՆեսէլիէլ, այլև դպիր բազմիմաստ իբրև զԱգր Սաղաթիէլ — կրկնադիր դպիր աւրինաց և մարգարէից, տալով նիւթ իմաստից

ի սատարութիւն ինձ զժամանակագիր մատեանս առաջնոց՝ և յօրինել սոփերս սրբականս ՚ի փառս Արքայն Ա՛յ:

Ա՛րդ թէպէտ յօժարութիւն սրտիս ստիպէ զիս ՚ի մի բաւանդակել զամենայն պատմութիւնս և զպատճառս իւրեանց, սակայն կատեալ գտանիմ՝ յանվարժութիւնս իմ հայելով, ևս և յանչափութիւն գրելոցն: Օ՛հ թէ որ ընդ Աստուծոյ խաւսէր՝ Սոփսէս, զբաղում պատմութեամբք զանց առնէր, և որ սիրտ և կամք Տեառն անուանէր՝ Ռաւիթ, զինքն և զամենայն մարդ սուտ ասէր, և աստուածիմաստն Սողոմոն, որ հինգ հազար առակս խաւսէր, զոր ինչ առոտն կայր ոչ նշմարէր, և Աղէքսանդր, որ իմաստութեամբ և արիութեամբ աշխարհի տիրէր՝ ՚ի կնոջէ միոջէ ՚ի կալանս ըմբռնէր, և Արիստոտէլ, որ ՚ի ներշնչականն ճեմէր՝ յԱւրսպիոսէ յաղթեալ գտանէր, և Պապէաս Պրտղոմեանց, որ զբնակութիւնս մարդկան չափէր՝ զբաղում տեղօք զանց առնէր, և Պաւղոս, որ Քրիստոսիւն խաւսէր՝ զանձն իւր ոչ իմանայր և փոքր ՚ի շատէ մարդարէանայր, — ապա զի՛նչ պարտ է ասել յաղագս մեղաւք մակարդեալ մտացս անկարութեան, որ ոչ ՚ի տեսականն տարժանեցայ և ոչ զգործնականն գործասիրեցի. այլ փոխանակ փութոյ փառաց նորա փուշս զիղեցի լուցկի լուման գեհեհի: Իսկ զայս իրակերտութիւնս, զոր սկսայ յուսով Ա՛յ՝ ոչ յաղագս յիշատակի ինչ բարեաց յաստուածայինն կամ ՚ի մարդկայինն, այլ զմիտս իմ մարդելով ՚ի գործս և ՚ի տեսութիւնս գրաւորական վերձանութեանց, թերևս փոքր ինչ արգելցի ՚ի ցնդանէ երկրաքարշական ցնորմանց: — Ա՛րդ օ՛ն առեալ յօգնականութիւն ոգւոյս զօժանդակութիւն Զոգւոյն Սքոյ և զբարեխօսութիւն սուրբ Աստուածածնին և

դրարեմասնութիւն ամենայն սրբոց՝ սկսեալ Մատուծոյ,
 Մատուած աւարտեցոյժ զբանս՝ ի փառս և ի գո-
 վութիւն Տանին Մատուծոյ:

Հայր սուրբ ՄԺ.
 Թագաւորքն.
 Եղենդիարք.
 Վեստիտորայք.
 Կենդիտորայք.

Պրօքսետորայք.
 Իսկապիտորայք.
 Ստրատորայք.

Նոքողարք.
 Դեկիանունք.
 Կիւռսորքն.

Որդի սուրբ ՄԺ.
 Հայրապետքն.
 Կաթուղիկոս.
 Մրքեպիսկոպոս.
 Սեփրապօլիտ.

Եպիսկոպոսք.
 Քաջանայք.
 Սարկաւադ.

Գալիւ որ է կէս սարկաւադ.
 Գրակարդաց.
 Սաղմոսասաց.

Հոգի սուրբ ՄԺ.
 Իմ երիցունքն.
 Մթոռ՝ փանուէլ.
 Քերորէք՝ Մղոնիէլ.
 Սերորէք՝ Բարքիէլ.

Տէրութիւնք՝ Պաշուէլ. Պետուի՝ Հռափայէլ.
 Օջորութիւնք՝ Ոտիէլ. Հրեշտակապետ՝ Գարրիէլ.
 Իշխանութիւնք՝ Մնայէլ. Հրեշտակ՝ Սիքայէլ.

(Сюда относится рисунокъ 1-й.)

Անուանք պարսպաց
վերին Արուսաղէմի.

Ազգք որ գրեալ
կան ՚ի նմա.

Անուանք ականց
վակասին.

ա.	Յասպիս.	Սարգիսն.	Բուրէն.
բ.	Շափիւղաց.	Տպաղիսն.	Շմաւոն.
գ.	Գոծաղմն.	Օմրուխտ.	Ղեի քահանայ.
դ.	Օմրուխտ.	Կայծն.	Յովդաց.
ե.	Լղէքնաքար.	Շափիւղաց.	Դան.
զ.	Սարգիսն.	Յասպիս.	Նեփթաղիմ.
է.	Ոսկեակն.	Լիւզիրոն.	Գադ.
թ.	Բիւրեղն.	Լկատ.	Լսէր.
ժ.	Տպաղիսն.	Լմաթիւստոս.	Խաքար.
ժա.	Դահակն.	Ոսկեքար.	Օարողոն.
ժա.	Յակինթն.	Բիւրեղ.	Յովսէփ.
ժբ.	Կարկէհան.	Ղունկն.	Բենիամին.

Լգեմ.

Դրախտն.

Լըկէլք

Փիսոն.

Գեհոն.

զեաք.

Տիգրիս. Լփրատէս.

Ճառն
կենաց
Քրիստոս.

Ճառն
գիտութեան
բարեաց
և շարի.

Լմարոն
լեառն.

Լուսնեաց
լեառն.

Կորդուաց
լեառն.

Կարին
Տարոն.

Քրիստոս Աստուած ՚ի վերայ ամենեցուն օրհնեալ
յաւիտեան.

Կայանք տրտմութեան
հոգւոց մեղաւորաց.

Կայանք բնակութեան
հոգւոց արդարոց.

(Сюда относится рисунокъ 2-й.)

զերկրաւ, զծովովն, զօդովք պատեալ զհուրն
բարձրակայ հաստատութեան.

դառն դժողքն
անօրինաց, որ է
խաւարն արտաքին

զեհեանք ամբարշտաց
ուր որդն անմահ և
հուրն անշէջ.

Երեք կամարք երկնից անդադար պարադային՝ շուրջ
զչորեքին տարերքս ՚ի վեր և ՚ի վայր միշտ: Հուր՝
ջերմ և ցամաք, սուր և անգայտ՝ անաւոր: Աւշ՝ խո-
նաւ և ջերմ, խիտ և շարժուն՝ նաւոր: Տ՝ ուր՝ ցուրտ
և խոնաւ, բուդ և գէճ՝ պարզ: Երկիր՝ ցուրտ և ցա-
մաք, խիտ և չոր՝ թանձր:

Յերից երկնային կամարացն պարադայից շրջագային
և երեքին տարերքս՝ հուր և աւդ և ջուր, որք առ-
նեն զբան նորա, սպասաւորք և պատկերք անքննու-
թեան և նախախնամութեան Աստուծոյ: Իսկ երկիր
հաստատեալ կայ ՚ի մէջ սոցա՝ վեցեկի գնտիցս ՚ի
թոխս իբր զանդրին ՚ի Արեւել, և բանն Աստուծոյ
բարձեալ բերէ զբոլորն, երեք իրօք պատկեր ինքեան
առնելով զարարածս՝ անժանմանակութեամբ, անբաւու-
թեամբ և անտեղութեամբ. բայց քանակաւ և որակաւ
և փոփոխմամբն զատչին յարարչէն: Թէպէտ և բա-

զմաշխատ եղեալ մարդկայինս բնութիւն իմաստասիրել
կամելով յաղագս Աստուծոյ և արարածոցս, սակայն
վրիպեալ գտան ՚ի ճշմարիտն գիտութենէ, զոր ինչ
ասացին աստուածաբանքն եկեղեցւոյ և ճարտասանքն
համալսարանին վասն անեղ և անմահ էութեանն Այ,
կամ վասն հրեշտակական բարեկարգ յարմարութեանց,
կամ յաղագս ընթացից ներշնչական լուսաւորացդ.
կամ վասն ծովածին կենդանեացդ, օդականաց և լողա-
կանաց, կամ վասն ժբ սեռից հողմոց և բերմանց
նոցա, կամ վասն երկրաչափութեան և հրաշիցն, որ
ի սմա. կամ վասն բուսոց հողոց և զանազան սերմանց,
որ ՚ի սմա. կամ վասն բարուց գաղանաց և ամենայն
չորքոտանեաց և սողնոց, որ ՚ի սմա. կամ վասն
կարծրական քարանցն և հրահալական նիւթոց. և
զլխովին իսկ յաղագս բնութեան և կազմութեան
մարդոցս, և անուածն շրջմանց ժամանակացս և տարա-
փոխ յեղանակացս, ևս և մեկնութիւն գրոց հոգեմա-
տենից. զոր և պարզաբար իսկ ասացից, — զի զոր
ինչ ասաց և ասէ մարդ՝ ընդ կարծեօք է և ոչ հաս-
տատութեամբ: Օպսոցիկ գիտութիւն բացայայտէ
Արդին Աստուծոյ ՚ի յարութեան մերում և յարքայու-
թեան իւրում, յորժամ մատուցակէ սիրելեացն իւրոց
բաժակաւն իմաստութեան և վերահասու առնէ անհա-
սանելեացս պսոցիկ. յորժամ սերմանեալքս տկարու-
թեամբ՝ յառնեմք զօրութեամբ և յառաջին անեղ-
ծութիւնն գամք:

ՅԱՂԱԳՍ ՎԵՑՕՐԵԱՅ ԵՐԵՐԶՈՒԹԵԱՆՆ ԵՍՏՈՒԾՈՅ.

Արաշաբաթ կամ կիւրակէ: — Ի սկզբանէ արտը
Եստուած զերկինն հրեղէն և ՚ի նմա հրաշակերտեաց
զհրեշտակս տասնեակ դասուք և պատուով զանազա-
նեալս և յանբաւ բիւրս աճեցեալս, գոլով նոցա
հուր անկիզելի և լոյս թափանցական և աւդ առանց
սողման. որոց անուն էութեանն և թիւք որքանու-
թեան և փառք բնութեան և չափք իմաստութեան
անհաս մնան ՚ի մէնջ: Արար և զլոյսն խզում ՚ի
հրեղէն արփւոյն, այլ և զհուր և զաւդ, զջուր և
զերկիր:

Արկուշաբաթի: — Արար Եստուած յերկրորդ
աւուրն զհաստատութիւնն՝ մեղմ և թաղուն բնու-
թիւն, հինգերորդ էութիւն, և ափաշափ արարեալ
զամենայն ջուրս՝ զկէսն կամար յօրինեաց ՚ի վերոյ
հաստատութեանն, զի արգելցէ զանշէջ տոչորումն
վերին արփւոյն, և զկէսն եթող ՚ի պէտս աշխարհի:
Շինեաց և յայսմ աւուր զվերինն Արուսաղէմ՝ ժողո-
վարան անդրանկաց կատարելոց՝ երկոտասան պարսպօք
պատեալ և երկոտասան դրամբք միափերթ մարգա-
րաօք յօրինեալ: Իսկ գնացք գետոյն և ծառք ՚ի
տարին երկոտասան անգամ պողաբերեալք*): —
Եւս է հեղոյն ժառանգութիւն:

*) Въ Р. приложено — երկու անգամ և.

Երեքշաբաթի: — Արար Աստուած տրոհիլ ջրոց յերրորդ աւուրն յեզերս աշխարհի և ՚ի դոգս նորա. և սաՀմանեաց զաղբերս և զգետս մշտագնացս. իսկ զերեսս երկրի կանաչադեղ զարդարեաց բուսովք, որոց սկիզբն բորբոս հողոյն է, և կատարումն՝ սերմն իւր ՚ի նմին: Իսկ զծառս բխեցոյց յերկրէ զանպտուղսն ՚ի բոյնս հաւուց, և զպաղաբերսն՝ ՚ի կեր կենդանեաց. որոց սկիզբն մամուռն մօտ ՚ի բոյսս, և կատարումն՝ արմաւենիք մերձ ՚ի կենդանիս, յորս է արու և էգ: Տնկեաց զգրախտն յԱդեմ ընդ արևելս՝ անթառամ պտղօք և անթափ տերևօք, բարձր յերկրէ լուսնին չափ՝ որպէս վերինն Արուսաղէմ ՚ի դրախտէն արեգական չափ:

Չորեքշաբաթի: Իսկ ՚ի չորրորդ աւուրն զլոյսն առաջին անմարմին բաժանեաց յերիս մասունս. — ՚ի սկզբան աւուրն զարեգակն ջերմ և չոր և անուագնաց, իսկ յերեկունն զլուսինն լի անթերի՝ դողտր և կալուղ, նաև զջառս աստեղաց ցրուեաց ՚ի վերայ աւգոց ցուրտ բնութեամբ: Արգեաց զերկոտասան կենդանակերպս անմոլարս՝ օրինակս ասպաղոյ դարուն և զգնացս եօթն մոլորակացն, որք տիպ են այժմեան յաւիտենիս. որք և յլնթացս իւրեանց աղդումն տան մտաց մարդկան զլինելոցսն: Այսօր սկսաւ ժամանակ արեգակամբ չափիլ: Այս աշխարհիս անբնակ է մարդկան, զի յոլորտս հիւսիսոյ վեց ամիսն լոյս է և վեցն խաւար. և ՚ի հարաւ հանապաղ միաչափ լինի օրն և գիշերն: Այլ երկրաչափքն քառասուն օրագնաց ասացին զայրեցեալ գօտին անշէն, և յայն կոյս մարդաբնակ զկիսնբայ աշխարհն. իսկ այժմ յինն բաժնէ աշխարհիս՝ եօթն քրիստոնեայք են՝ վաթսուն և ութ աղգք, և երկու բաժինն՝ ոչ, չորք աղգ: Հուսինն ՚ի թռիչս երթայ և աստեղքն թռպատալով:

Հինգշաբաթի : — Հրաշագործեաց Մատուած ՚ի հինգերորդ աւուր ՚ի Զրոյ բխեալ զհաղար աղգս շնչաւորս, վեցհարիւր ազգք լողան ՚ի Զուրս Թագաւորսն իւրեանց լեխաթանիւ, և չորք հարիւր (թելաբուսեալ) Թռեան յօդս՝ խիլայեալք զանազան փեարովք :

Մայիսի եղև անկումն Սատանայի յերկնից :

Ուրբաթ, — Մար Մատուած ՚ի վեցերորդին զգաւ զանս և զանասունս և զսողունս, ստեղծ զՄամ ձեռօք երեսնամեաց և զԼուայ երեք ժամաւ յետոյ՝ կամ հինգ^{*)} աւուրքք. ևս և զծառս դեղեցիկս, և զարծիւն և զառիւծն և զեղն առաջի աչաց Մամայ : Եւ զմարդն ՚ի դրախտին յետ քառասուն և երկու աւուր և հրամայեաց զնել անուանս ամենայն կենդանեաց և իշխել ամենայնի Թագաւորարար, և չաւտել ՚ի ծառոյն գիտութեան բարւոյ և չարի : Մային բնախօսքն, թէ ժպակ և ծծումք խառնեալ կայ ՚ի հօզն, և յարեգական ջերմութենէ եռացեալ գոյանան ոսկի և արծաթ, պղինձ և երկաթ, կլայեկ և արծիճ, և ամենայն գոյնք ականց, և բոյսք համօրէն :

Շաբաթ : Յանգեաւ Մատուած յաւուրն եօթներորդի յամենայն գործոց իւրոց և սկսաւ նախախնամել զարարածս իւր, օրհնեաց զօրս զայս և ՚ի ամասրբոց իւրոց հանգիստ և փառսս պատրաստեաց, որ ցուցանէ թէ բնաւին ոչ հանգչի Մատուած ՚ի նախախնամելոյ՝ զի բառնայ զամբարիշտն յերկրէ :

Յայլում ուրբաթու յանցեան նախաստեղծքն և ելին ՚ի դրախտէն և անկան ՚ի Սելան կղզի : Լու ընդ բուսանել փշոյն յաղաղս անիծիցն՝ բուսան և ծաղիկք ՚ի պէտս բժշկութեան մարդկան : Լակ քրով

*) ВЪ Моск. изд. Լուսան և Կէնգ.

բէական սուրն՝ որ պահէր զգրախօն, շանթիքդ է՝
 որ անկանի յերկնից յահ և յերկիւղ ամբարշտաց, և
 ջուրք ջերմկաց յանդնդային հրոյն են, որ ի կատա-
 րածի տանջէ զմեղաւորս, և փառք սրբոցն՝ ի վերին
 արիւնոյն է: Անյայտ իմն է ժամանակն մարդոյն ի
 գրախօին լինելոյ, մի՛ զի ընդ անմահս էր վիճա-
 կեալ, և դարձեալ, զի ոչ է ընդ արեգակամբ, որով
 խմանին ժամանակք: Եւայ ըստ (ի) վարարանութեան
 Աստեբեայ պարտիմք իմանալ, եթէ որչափ Քրիստոս
 յաշխարհի եկեաց՝ նոյնքան Ադամ ի գրախօին, և
 որչափ Տէրն ի խաչին՝ նա յետ մեղանացն յամեալ
 ի գրախօին, և յորում ժամու էջ Տէրն ի գերեզ-
 մանն՝ նա ընկեցաւ ի գրախօէն յերկիր: Իսկ գեղար-
 դաւոր և աշտեաւոր սերովքէքն ընդ հեռանալն
 Ադամայ ի գրախօէն և նոքա վերացան: Աւ զհան-
 դերձն մաշկեղէն ի յօդոյ արար Աստուած գաղմա-
 տացի, և բնակեցոյց զԱդամ յանդիման գրախօին,
 որպէս զյանցաւորսն հանեն յեկեղեցւոյ ի ժամ պա-
 տարագին, զի լացցեն զմեղս իւրեանց: Օայն միան-
 դամ մեղաւ Ադամ Աստուծոյ, և զայլ ամենայն
 ժամանակս անմեղ յապաշխարութեան եկաց՝ որպէս
 Սողոմոն վկայէ:

Հայսմհետէ հանդերձեալ եմք հանդիսացուցանել
 անուամբ զկարգս ընտրելոյն:

իւ. Թագաւորք: Հայր սուրբ.

ժԼ	Աղամ.	ժԼ. ջԼ.	վմծդ	Թարայ.	հ. մե.
նլե	Սէթ.	մե. ջե.		Աբրահամ.	ձ. ձհե.
ոիե	Լնովս.	ձդ. ջե.	վյիւդ	Իսահակ.	կ. ձձ.
չդե	Կայնան.	ձձ. ջձ.	վնլթ	Յակովբ.	ձթ. ձիւե.
ջկ	Սաղաղ.		վնձ	Յուդայ.	իւթ.
	իէլ.	ձկե. պիլե.	վչէթ	Փարէս.	ծթ.
ռձիթ	Յարէդ.	ձկթ. ջկթ.	վչիէ	Լաբոն.	ծթ.
ռմձէ	Լնով.բ.	ձկէ. յկէ.	վոիւդ	Աբամ.	իւէ.
ռն	Սաթու.		վոձ թ	Ամինագար.	իւէ.
	սաղայ.	ձկէ. ջկթ.	վչէդ	Նայասոն.	իւդ.
ռոիւ	Ղամէ.բ.	ձձթ. չլէ.	վչիթ	Սաղմոն.	լե.
ռմիւր	Նոյ.	չ. ջձ.	վպհզ	Բոյոս.	ձթ.
ռմիւր	Սէմ.	ձ. ո.	վջհէ	Ավբեթ.	ձւ.
ոյհէ	Արիա.		տձէ	Յեսսէ.	ձլ.
	բսաթ.	ձլե. շլթ.	տձկե	Դավիթ.	իւ.
սշե	Կայինան.	ձի. յիլե.	տձկթ	Սողոմոն.	ժթ. իւ.
սոլթ	Սաղայ.	ձլ. շլիլ.	տձիլ	Բոբովամ.	ժէ.
սչիէ	Լաբեր.	ձլիլ. շիլե.	տձձթ	Աբիայ.	թ.
սջթ	Փաղեկ.	ձլդ. յիթ.	տմլ	Ասայ.	իււ.
վլթ	Ռագաւ.	ձլե. յիթ.	տմձե	Յովսափաթ.	իւ.
վձժւ	Սերու.բ.	ձլ. յլ.	տմկի	Յովրամ.	թ.
վձձդ	Նաբովր.	հթ. ձիլթ.	տմկի	Աբողիայ.	ւ.

տմհւ	Գոթողիայ.	է.	տոլի	Օրորաբաբէլ.	ծի.
տյժիւ	Յովաս.	իւ.	տոն	Արիւմ.	իւն.
տյիւ	Ամեսիայ.	իթ.	տշիւ	Լաղիակիմ.	ի.
տյղիւ	Ողիայ.	ծիւ.	տչիւ	Աղովր.	լթ.
տնիւ	Յովաթամ.	ժիւ.	տպիւ	Սաղովի.	լիւ.
տնիւ	Աբաղ.	ժիւ.	տպիւ	Աբիւ	լիւ.
տշիւ	Լաղիակիայ.	իթ.	տպիւ	Լաղիակի	լ.
տշիւ	Մանասէ	ծիւ.	տջիւ	Լաղիակար	կիւ.
տշիւ	Ամուս	ժիւ.	տջիւ	Մատթան.	լիւ.
տշիւ	Յովսիայ.	լիւ.	րիւ	Յակովբ.	ի.
տշիւ	Յովաբաղ.	իւ.	րիւ	Յովսեփ.	իւ.
տշիւ	Սեղեկիայ.	ժիւ.	րիւ		
տշիւ	Սաղաթիւլ.	ծիւ.			

իւ. քահանայք: Որդի սուրբ.

Աղամ.	Լաղիակար.	Աբիակար.
Աբէլ.	Փենէէզ.	Յոհաննէս.
Լնովբ.	Յեսու.	Փենէէզ.
Նոյ.	Աւաղիւ.	Աբիսայ.
Աբրահամ.	Աղարիայ.	Բոքի.
Սահակ.	Օարեկ.	Ողիէլ.
Յակովբ.	Մարու.	Օարահիայ.
Սեղեկիակի.	Ամարիայ.	Ամարիէլ.
Սովսէս.	Աբիսուրբէլ.	Ամարիայ.
Ահարոն.	Փենէէզ.	Սամուէլ.
Նաբաթ.	Ամարիայ.	Աբիմէլէք.
Աբիուդ.	Հեղի.	Աբիաղար.
Լաղիակար.	Ոփնի.	Աբիսովբէլ.
Իզամար.	Փենէէզ.	Սաղովի.
Փենէէս.	Աբիւրովբ.	Աղարիայ.

Սողոմ.	Ոնիայ.	Շմաւոն.
Սողոսիայ.	Եղեկիայ.	Հայր Յեսու Սի-
Եղեկիայ.	Շմաւոն.	րաքայն.
Սիրիայ.	Եմարիայ. Եղա.	Մենեղայոս.
Եղարիայ.	րիա. Եմորիա.	Յասոն.
Սաղովկ.	Եքիտոր.	Ղաղարոս.
Եքիմեւէք.	Սաղոկ.	Յակիմոս.
Սաղովկ.	Սողոմ.	Յուդայ Մակաբէ.
Սամիայ.	Եղեկիայ.	Սատաթիայ.
Սաղուկ.	Եղարիայ.	Դ. Մակաբայ.
Սղարիայ.	Քեղկի.	Յովնադան.
Եհիմեհէ.	Ուրիայ.	Շմաւոն.
Եքիմեւէք.	Սարրի.	Յոհաննէս.
Խողայ.	Յովսեփէկ.	Հիւրկանոս.
Իսաղաք.	Շիրիայ.	Երիստոթուլոս.
Յեսու.	Սոփոնիայ.	Եղեքսանդրոս.
Յիսուդաք.	Յեսու.	Յիւրկանոս.
Եղիշէ.	Յովակիմ.	Ենանիէլ.
Սողովմ.	Եղիշէ.	Չաքարիայ.
Յովիդայ.	Յովիդայ.	Շմաւոն.
Մանասէ.	Յովհաննէս.	Եննա.
Եմովս.	Յովիդայ.	Կայեափայ.
Սղարիայ.	Յոհաննէս.	Յն Քն ՚ի խաշին՝
Ենանիայ.	Յովիդայ.	Ճէրորդ քահանայ.
Շմաւոն.	Մանասէ.	Յերոգէս աղուէս իդ.
Մերարի.	Ենդրիմաքոս.	Եգրիպպոս. է.
Յովսափաք.	Ոնիայ.	Եգրիպպոս.
Եղարիայ.	Շմաւոն.	Հերովդէ. իդ.
Ինադաւ.	Եղիազար.	Եստ քարձան թա-
Ուրիայ.	Մանասէ.	դաւորք և քա-
Յոհաննէս.	Ոնիայ.	հանայք ՚ի հրէ-
Ենդրիմաքոս.	Յովսեփոս.	իւյ... ՃԼԷ.

Պ. մարգարէք: Հոգի սուրբ.

Աղամ.	Լղիայ.	Ովսէէ.
Լնովս.	Լղիսէ.	Ամովս.
Լնոք.	Որդիք մարգա.	Միքիայ.
Ղամեք.	բէիցն՝ որք ՚ի	Յովէլ.
Նոյ.	Բեթէլ և Յէ.	Արդիու.
Աբրահամ.	բիքով. Ճծ ՚ի	Յունան.
Յովսէփ.	յայրին.	Հաւում.
Յոր.	Յեսու.	Ամբակում.
Մովսէս.	Ողիէլ.	Սոփոնիայ.
Մարիամ.	Միքիայ.	Անդէայ.
Դեբովրիայ.	Աղարիայ.	Օւաքարիայ.
Աննայ.	Յովնադար.	Մաղաքիայ.
Սամուէլ.	Անանիայ.	Օւաքար.
Դաւիթ.	Լոսայի.	Յովհաննէս.
Դադ.	Խողզիայ կին քա.	Սիմէոն.
Ասափ.	Հանայի.	Աննայ.
Նաթան.	Աբրայամունէ.	Լղիսարէթ.
Սադովկ.	Լրեմիայ.	Աստուածածին.
Աբիայ.	Բարուք.	Աղարոս.
Սամայ.	Դանիէլ.	Պ դատերքն Փի.
Իսուգ.	Անանիայ.	լիպպոսի.
Յովայ.	Աղարիայ.	Անտիոքայ եկեալ
Յովէլ.	Միսսէլ.	մարգարէքն յէլ
Աղարիայ.	Լղեկիէլ.	են. են և այլք
Անանիայ.	Լղր.	բաղումք.

դ. դատաւորք.

Յետու.	Աբխազէք. դ.	Սիմազար. խ.
Գոթոնիէլ. խ.	Թովղայ. իդ.	Հիդիւ որդիքն. ի.
Ահովդ. և Սամի.	Յայիր. թ.	Սամուէլ մարդա-
դար. ձ.	Յեփթայի. դ.	րէ. ժծ.
Դերովրա և Բա.	Լսիբոն. է.	և Սաւուղ. խ.
րակ. խ.	Իլոն. է.	
Գեղէոն. խ. չ.	Օւարդոն. լ.	
որդի նորա.	Սամսոն քաջ. ի.	

է. թագաւորք Խորայէլի.

Յերերովամ. իթ.	Յէու քաջ. իլ.	Փակեէ. ի.
Կաբադ. թ.	Յովաքադ. ժէ.	Ուսեէ. թ. ի ժա
Բայաս. իդ.	Յովաս. ժդ.	ամին Աբաղու բա-
Լւլայ. թ.	Յերերովամ. խա.	րձան թագաւորքն.
Օւամբրի. էամիս.	Օւաքարիայ.	Խորայէլի.
Ամրի. ժթ.	դ ամիս.	ժծ են տքա, որք
Աքայաբ. իթ.	Սելում. խէ օր.	տիրեցին ամս մծ.
Ոքողիայ. թ.	Սանայիմ. թ.	
Յովրամ. ժթ.	Փակեէ. թ.	

դ. նախահարք Յիսուսի Քրիստոսի ի Ղուկասու
աւետարանէն.

Աստուած.	Յարեդ.	Արիաքսադ.
Ադամ.	Լնովք.	Կայնան.
Սէթ.	Սաթուսաղայ.	Սաղայ.
Լնովս.	Ղամէք.	Լբեր.
Կայնան.	Նոյ.	Փաղէկ.
Սաղաղիէլ.	Սէմ.	Ուաղաւ.

Սերուք.	Սեղթայ.	Յովսեփ.
Նաքովր.	Լաղիակիմ.	Սեննա.
Թառայ.	Յովնամ.	Սատթէ.
Լարահամ.	Յովսէփ.	Սատթայ.
Սահակ.	Յուդայ.	Նանգէ.
Յակոբ.	Սիմէոն.	Լաղայ.
Յուդայ.	Ղ Եի.	Նաւոււմ.
Փարէս.	Սատթէ.	Լմովս.
Լարովմ.	Յովրամ.	Սատթա.
Լոնեայ.	Լաղիաղար.	Յովսէփ.
Լղմեայ.	Յեսու.	Յաննէ.
Լրամ.	Լրայ.	Սեւքայ.
Լմինաղար.	Լլմովղաղ.	Ղ Եի.
Նաասովն.	Կովսամ.	Սատթէ.
Սաղմոն.	Լղդայ.	Հեղի.
Բոյոս.	Սեւքա.	Յակոբ.
Ովբէդ.	Ներայ.	Յովսէփ.
Յեսսէ.	Սաղաթիէլ.	Յիսուս Քրիստոս
Դաւիթ.	Օորաբարէլ.	Ութսուն են
Նաթան.	Բեսայ.	սոքա :
Սատթան.	Յովնամ.	
Սեննայ.	Յովդայ.	

է. իշխանք հայոց.

Յարեթ.	Լմասիա.	Լրբոկ.
Գամբր.	Գեղամ.	Օււէն.
Թիրատ.	Հարմայ.	Փառնակ.
Թորդոմ.	Լրամ.	Սուր.
Հայկ ան.	Լրայ.	Հաւանակ.
Լրամանեակ.	Լնուշաւան.	Վաշտակ.
Լրմայիս.	Պարէտ.	Հայկակ.

Լճբակ.	Վստամ.	Բնձաք.
Լոնակ.	Կար.	Գլակ.
Շաւաշ.	Գռակ.	Հորայ.
Նորայր.	Հրանա.	Օարմայր.

Ը. Թաղաւորք Հայոց.

Պերճ, յաւուրս	Նաբու.	Լոաւան.
Վաւթի.	Փառնաւաղ.	Ներսէհ.
Լըրոն.	Պաճոյճ.	Լըմոգ.
Բազուկ.	Կոռնակ.	Պազամ.
Հոյակ.	Փաւոս.	Վան.
Յուսակ.	Հայկակ.	Վահէ.
Կայսրակ.	Երուանդ.	— զսա սպան Լըե.
Հսկայորդի.	Տիգրան.	քսանդր:
Պարոյր՝ Թաղաւոր	Բար.	Յիսուէնէինն եւ
առաջին.	Տիրան.	սոքա յաղղէն
Հրաչեայ.	Վահագն.	Հայկայ:

Թ. Լըշակունիք Հայոց.

Վաղարշակ՝ իք.	Երուանդ՝ ի.	սա հաւատացի
Լըշակ եղբայրն	Լըտաշէս՝ իւն.	Քրիստոս.
իւր՝ իգ.	Լըտաւաղ՝ քօր.	Խոսրով՝ թ.
Լըտաշէս՝ իե.	Տիրան՝ իւն.	Տիրան՝ ժգ.
Տիգրան՝ լգ.	Տիգրան՝ իգ.	Լըշակ՝ լ.
Լըտաւաղ՝ ք.	Վաղարշ՝ իւն.	պիղծն՝ Պապ՝ է.
Լըշամ՝ ի. —	Խոսրով՝ իք —	Վարազդատ՝ գ.
Քրիստոս ծնաւ.	զսա սպան Լնակ.	Լըշակ եւ Վա.
Լըգար. լը.	Լնիշխան՝ իէամ.	ղարշակ՝ գ.
Սանատրուկ՝ լ.	Տրդատ՝ ժգ.	Խոսրով՝ է.

Վրաժշապուհ՝ իբ. Սոքա իբ՝ են՝ Ռարձան Արշա-
 Շապուհ՝ է. Թաղաւորեալք կունիք:
 Արաաշիր՝ ք: — ամս շկը. Նիշխան՝ ժք ամ:

758

Ժ. իշխանք Հայոց.

Վարդան քաջ՝ եղաւ թուականն Սմբատ՝ ի:
 Ժէ. Հայոց: ԴՆախչուան պ.
 Անիշխան՝ ք. Ղաւիթ՝ է. րեցին ամ իշ-
 Սաղնս՝ ի. Թէոդորոս՝ իէ. խանս:
 Վահան՝ լւ. Համազասպ՝ է. Աշոտ քաղրատու-
 Վարդան՝ ք. Ղրիպոր՝ Ժ. նի՝ ժէ.
 Պարսիկք՝ ք. Ներսէս՝ ք: Սմբատ՝ իբ:
 Սեթէժ՝ է. — Աշոտ՝ ք. Աշոտ՝ ի.
 Ի սորա աւուրս Ներսէս՝ ք. Սմբատ՝ էք.

Ժա. Թաղաւորք Հայոց յազգէն Ռազրատունեաց.

Աշոտ Թաղաւոր՝ իք. Աշոտ՝ իէ. անուն պատուոյ
 Սմբատ խաչեալ՝ Սմբատ՝ ժք. սոցա:
 իք. Ղազիկ՝ իթ. Ռարձան թողա-
 Ղազիկ արծրու. Յովաննէս՝ ի. ւորք Ռազրա-
 նի՝ է. Սմբատ՝ Ժ. տունեաց յԱ-
 Աշոտ երկաթ՝ է. Ղազիկ՝ ք: — նւոյ և մնացին
 Աթա՝ իգ. Շահնշահ էր Ի Սաճնարերգ:

ժբ. իշխանք Աիւլիկեցւոց.

Փիլարտոս. Վասիլն յաջողած. Թորոս.
 Ռուբէն սասնցի. Թորոս. Ստեփանէ.
 Կոստանդին. Լեոն. Սլէհ.

Թորոս, Հեթում՝ ժե՛: գաւորք, իշ-
 Լևոն արքայ խն, Սիանգամայն 129 խանք և թա-
 Փիլիկն փռանկ՝ ք. իշխանք և թա- գաւորք՝ երեք
 Հեթում՝ խթ. գաւորք, իշ- կրկին:
 Լևոն՝ ժը. խանք և թա-

ժդ. Թագաւորք Լըրուսաղէմի Փռանկք.

Կանդօփրի. Տանկրէ. Լճրի.
 Սայմուն. Պաղտոյն. Պաղտոյն:
 Լճսքան սոքա:

ժդ. Կաթողիկոսք Հայոց.

Յետ երեքհարիւր և եօ- տէր Գիւտ՝ ժէ.
 թն ամաց ծննդեան տէր Յոհան մանդակու-
 Քրիստոսի նստաւ կա- նեցի՝ ժք.
 Թողիկոս Լուսաւորիչն տէր Նաբկէն՝ ե.
 Գրիգորիոս՝ ամս լ տէր Սամուէլ՝ ե.
 սուրբն Լըրիստակէս՝ է. տէր Սուշէ՝ ը.
 սուրբն Սրգանէս՝ ժե. տէր Սահակ՝ ե.
 սուրբ Յովսիկ զ. տէր Քրիստափոր՝ ե.
 տէր Փառնէրսէհ՝ ե. տէր Ղևոնդ՝ ք.
 սուրբ Ներսէս՝ լդ. տէր Ներսէս՝ թ.
 տէր Շահակ՝ դ. *) տէր Յովաննէս՝ ժե.
 տէր Օւաւէն՝ դ. տէր Սովսէս՝ լ: —
 տէր Լսպուրակէս՝ ե. Լստ հայ թուականն ե-
 սուրբն Սահակ՝ ծա. դաւ:
 տէր Յովսէփ՝ ք. Տէր Լըրսահամ՝ իդ.

*) Մ. Ի. Չաւանկ.

տէր Յոհան՝ իղ.
 տէր Կոմիտաս՝ ը.
 տէր Քրիստափոր՝ ք.
 տէր Լազր՝ ժ.
 տէր Ներսէս՝ ի.
 տէր Լճաստաս՝ զ.
 տէր Խորայէլ՝ զ.
 տէր Սահակ՝ իղ.
 տէր Լղիա՝ ժղ.
 տէր Յոհան օձնեցի՝ ժա.
 տէր Դաւիթ՝ ժղ.
 տէր Տրդատ՝ զ.
 տէր Սիոն՝ ը.
 տէր Լսայի՝ ժղ.
 տէր Ստեփաննոս՝ ա.
 տէր Յակոբ՝ ա.
 տէր Սողոմոն՝ ա.
 տէր Գէորգ՝ զ.
 տէր Յովսէփ՝ ժա.
 տէր Դաւիթ՝ իէ.
 տէր Յոհաննէս՝ իք.
 տէր Օւքարիա՝ իք.
 տէր Գէորգ՝ իք.
 տէր Մաշտոց՝ ը ամիս.
 տէր Յոհաննէս՝ իը.
 տէր Ստեփաննոս՝ ա.
 տէր Թէոդորոս՝ ժա.
 տիր Լղիսէ՝ է.
 տէր Լճանիա՝ իք.
 տէր Վահան՝ ա.
 տէր Ստեփան՝ ք. —
 անիշխան՝ ա.

տէր Խաչիկ՝ իա.
 տէր Սարգիս՝ իղ.
 տէր Պետրոս՝ լթ. —
 Օսա տարան յոյնք ՚ի
 Հոռոմօ. և անտի և այսր
 անդ են կաթողիկոսքն:
 Տէր Խաչիկ՝ ք.
 անիշխան՝ է ամ.
 տէր Գրիգորիս՝ ժէ.
 սա է վկայասէրն ՚ի Մա-
 ինդաւ ՚ի ձեռն Գաղկաց
 Թագաւորին:
 Տէր Բարսեղ՝ լա.
 տէր Գրիգոր՝ ժղ.
 սա է առ զՀոռոմկլայն:
 Տէր Ներսէս՝ է.
 տէր Գրիգոր՝ իք.
 տէր Գրիգոր՝ ա.
 տէր Գրիգոր Լալիրատ՝ է.
 տէր Յոհաննէս՝ ժը.
 տէր Կստանդին՝ իղ.
 տէր Յակոբ՝ ժթ.
 տէր Կոստանդին եօթանա-
 սներորդերրորդ կաթողի-
 կոս նստի ՚ի չէղ Թուին.
 իսկ ՚ի չէթ Թուին:
 տէր Ստեփան՝ ք ամ.
 առ սովաւ Մարցին էառ
 զՀոռոմկլայն և զսա գերի
 տարաւ: Տէր Գրիգոր
 անաւարդեցին նստաւ ՚ի
 չէթ Թուին:

ԺԵ. Իշխանք Վրաց.

Հայկն և Եօթն	Լեկան,	Ուփլոս.
Եղբարք Իւր.	Հերոս.	Լիւրիտոն.
Քարթլոս.	Կովկաս.	Լճոն.
Բարդոս.	Լադրիս.	Լսա Լճե քսանդր.
Մովկան.	Մծխիթա.	

ԺԶ. Թաղաւորք Վրաց.

Փառնաւագ՝ ա-	Միհրդատ.	Սուրմակ.
ռաջին Թաղա-	Լճի.	Տուանշէր.
ւոր.	Համաղասագ.	Վախթանկ. —
Սուրմակ.	Վրաց.	սա ՎՏփիսիս շի-
Մրվան.	Վաչէ.	նեաց:
Փառնաջում.	Լսպագուր.	Դաչէ.
Լճբակ.	Միհրան. —	Գուրդասլան.
Լճտակ.	սա հաւատացի	Փարաման.
Բարտոն.	Քրիստոս Կու-	Փարաման.
Մրվան.	նեաց քարոզու-	Բակուր.
Լճբակ.	թեամբ.	Քասրէսպրագ.
Լճդրիկ.	Բահքար.	Գորամ.
Քրիստոս ծնաւ:	Միրդատ.	Ստեփանոս.
Բարտոն և Քար-	Վարդաբաքար.	Լորնէրսէհ.
թամ.	Տրդատ.	Ստեփանոս.
Լճուկ.	Փարաման.	Լճէիլ և Միհր.
Լճմայէլ.	Միրդատ.	Տուանբեր.
Համաղասագ.	Վարչիլ.	Լճոս.
Դերուկ.	Միրդատ.	Դաւիթ.
Փարաման.	Վարդաբաքար.	Գուրդի.

Լեռն.	Պաւիթ.	Պաւիթ մեծ.
Պեմետրէ.	Պուրգի.	Պեմետրէ սպա-
Թէոգոս.	Թամար.	նեալ: — Տիւն
Պուրգէն Նազրա-	Լաշայ.	խանք և թագա-
տունի.	Պորգի.	ւորք:
Նազարատ.	Նուսուդան.	Պաւիթ.
Պուրգի.	Պաւիթ փոքր.	Վախժանի.

Ժէ. Եպիսկոպոսք Վրաց.

Տէր Յոհան.	տէր Պետրոս.	տէր Սիմէոն.
տէր Յակոբ.	տէր Ստեփան.	տէր Ստեփան.
տէր Յոս.	տէր Թափեջան.	տէր Նարթուղի-
տէր Լաւրայ.	տէր Չիմազ.	մէոս.
տէր Յունան.	տէր Աբաս կաթո-	տէր Յոհաննէս.
տէր Վրիգոր.	ղիկոս.	տէր Նաբեւաս.
տէր Նարսեղ.	տէր Լաւրայ. Կիւ-	տէր Թափօր:
տէր Սուշիկ.	րիոն պիղծ.	Օպսչափս գտաք
տէր Միքայէլ.	տէր Սակար	յօրինակս:

Ժը. Թագաւորք Աղուանից.

Առան.	Արմայէլ.	Ստեփանոս.
Ուռնայր.	Վարդ.	Վարազ Տրդատ.
Վաչագան՝ որ յիւ-	Վարդան.	Ստեփանոս.
եկեղէնի շինեաց.	Վարդ.	Արմենքսեհ.
Վաչէ.	Վարազման.	Վրիգոր.
Յուշագան.	Վարազ Վրիգոր.	Սեւադայ.
Միքսուան.	Ջուանշէր քաջ.	Վրիգոր.
Սատոյ.	Վարազ Տրդատ.	Սեւադայ.
Ասայ.	Վարդան.	Յովաննէս Թադ:
Լավաղէն.	Ներսէս.	Օպսչափս գտաք
Միհր.	Վաղիկ.	Երեսուն թուով:

ԺԹ. Կաթողիկոսք Լճուանից.

Սուրբն Լադիշայ, տէր Օւաքարիա՝ տէր Սողոմոն՝ ք.
 սուրբ Գրիգորիս. ժե. տէր Յոհաննէս՝ իե.
 տէր Շուփհաղի, տէր Յոհան՝ իե. տէր Սովսէս՝ ւ.
 շայ. տէր Ուխտանէս՝ տէր Դաւիթ՝ իբ.
 տէր Սատթոս. ժբ. տէր Յովսէփ՝ թ.
 տէր Սահակ. տէր Լադիաղար՝ զ. տէր Սամուէլ՝ ժգ.
 տէր Սովսէս, տէր Կերսէս՝ ժե. տէր Յուճան՝ ք.
 տէր Պանդ. տէր Որմէոն՝ իւ. տէր Սիմէոն՝ իւ.
 տէր. Դաղար. տէր Սիքայէլլե. տէր Դաւիթ՝ է.
 տէր Գրիգորիս. տէր Լճաստաս՝ գ. տէր Սահակ՝ ժբ.
 տէր Օւաքարիա. տէր Յովսէփ՝ ժե. տէր Դաղիկ՝ ժգ.
 տէր Դաւիթ. տէր Դաւիթ՝ դ. տէր Դաւիթ՝ դ.
 տէր Յոհան. տէր Դաւիթ՝ թ. տէր Պետրոս՝ ժբ.
 տէր Լըբմեսայ. տէր Սատթոս. տէր Սովսէս՝ զ։—
 տէր Լճաս. աստ տէր Սովսէս՝ ք. Լճս չափս գտեալ
 եղաւ հայ թուա. տէր Լճարոն՝ ք. է յօրինակաց.
 կան։ տէր Սողոմոն՝ ւ. խե են սոքա։
 տէր Վիրոյ՝ Լգ. տէր Թէոգորոս՝ գ.

ի. Կայսերք որք թագաւորեցին Դ ճճդ ոլոմալիադին.

Գայիոս ամս է.	Տիտոս՝ ք.	Լադիանոս՝ ւ.
Լճոստոս՝ ժգ.	Դեմետրիանոս՝ ժգ.	Սկերոս՝ ժբ.
Ծնաւ Քրիստոս	Կերուաս՝ ւ.	Լճոնինոս՝ է.
Յիսուս։	Տրայիանոս՝ ժթ.	Սակրինոս՝ ւ.
Տիբերիոս՝ իգ.	Լճրիանոս՝ իւ.	Լճոնինոս՝ գ.
Գայիոս՝ գ.	Լճոնինոս՝ իգ.	Լճեքսանդրոս՝ ժգ.
Կղոզիոս՝ ժգ.	Լճեղիանոս՝	Սաքսիմիանոս՝ գ.
Կերոն՝ ժգ.	ժթ.	Գորգիանոս՝ զ.
Վեսպասիանոս՝ ժ.	Կոմիտոս՝ ժգ.	Փիլիպպոս՝ է։ —

Հաղար ամ Հոռ. ռոմք թագաւո. Թէոփիլոս՝ ժէ.
մայ: րեցին: Միքայէլ՝ իդ.
Դակոս՝ ւն. Յուստիանոս՝ թ. Վասիլ՝ իթ.
Դաղոս՝ ք. Յուստիանոս՝ լի. Լևոն՝ իդ.
Վաղերիանոս՝ ժէ. Յուստիանոս՝ ժդ. Ալէքս՝ դ.
Կղոդիոս՝ ք. Տիբեր՝ է. Ռոմանոս՝ իթ.
Աւրեղիանոս՝ դ. Սօրիկ՝ ի. Կոստանդին՝ ժդ.
Պրորոս՝ է. Փոկաս՝ ը. Ռոմանոս՝ դ.
Կարոս՝ ք. Հերակլ՝ լւ. Նիկիփոր՝ է.
Դիոկղէտիանոս՝ ի. Կոստանդին՝ դ. Կիւռժան՝ դ.
Կոստանդիանոս՝ լի. Կոստանդին՝ իթ. Վասիլ՝ ծւ.
Կոստանդին՝ իդ. Կոստանդ՝ ժդ. Կոստանդին՝ դ.
Յուլիանոս՝ ք. Յուստիանոս՝ ժք. Ռոմանոս՝ է.
Յորիանոս՝ ւն. Լևոն՝ դ. Միխայէլ՝ դ.
Վաղէնտիանոս և Ամպրիմոս՝ դ. Կիւռժան՝ ք.
Վաղէս՝ ժւ. Յուստիանէ՝ դ. Միխայէլ՝ ժք.
Դրատիանոս՝ է. Փիլիպպոս՝ դ. Թոտոն՝ դ.
Թէոդոս մեծ՝ իէ. Թէոդոս՝ ւն. Դուկիծ՝ ժ.
Արիադէոս և Ռ. Արտեմ՝ ւն. Դիուժէն՝ է.
նորիոս՝ իդ. Լևոն՝ իդ. Միխայէլ՝ ը.
Թէոդոս՝ լի. Կոստանդին՝ լէ. Ալէքսան՝ լը.
Մարկիանոս՝ է. Լևոն՝ է. Կալուժան՝ դ.
Լևոն՝ ժէ. — Կոստանդին՝ ժ. Մանիլ՝ լէ.
մինչ ՚ի սա կայ. Նիկիփոր՝ թ. Ալէքսան՝ իդ.
սերքն Գռան. Միքայէլ՝ դ. Փիսիկն պիղծ:
կք էին. և Լևոն՝ ը. Օւյսչափոս զտի,
յետ սորա Հոռ. Միքայէլ՝ թ. զէ թուով:

իւն. թագաւորք արշակունիք Պարսից.

Արշակ քաջ՝ լւ. Արշակ մեծ՝ ժդ. Արշանակ՝ է.
Արտաշէս՝ իսդ. Արշական՝ լւ. Արշէս՝ ի.

Արշաւիր՝ ինչ —	Դարեհ՝ է.	Վաղարշ՝ ծ.
Օնաւ Յիսուս	Արշական՝ ժէ.	Արտաւան՝ լւ. —
Քրիստոս	Արտաշէս՝ ի.	զսա սպան Ար-
Արտաշէս՝ լւ.	Պերոզ՝ լի.	տաշիր պարսիկ:

իբ. (Սասանեանք).

Արտաշիր՝ իւ.	Պերոզ՝ իբ.	Խոռեմ՝ ւ.
Շապուհ՝ ինչ.	Վաղարշ՝ չ.	Խոսրով՝ ւ.
Ներսէս՝ թ.	Կաւատ՝ է.	Բոր և Օարմա-
Որմիզդ՝ չ.	Շամասպ՝ բ.	նդուխտ քու-
Շապուհ՝ հբ.	Կաւատ՝ ժէ.	երք՝ ւ.
Արտաշիր՝ չ.	Խոսրով՝ իւբ.	Յաղկերտ՝ ժբ. —
Վասմ՝ ժա.	Որմիզդ՝ ժբ.	Օսա սպան Տա-
Յաղկերտ՝ ժ.	Խոսրով՝ լւ.	ծիկն:
Վասմ՝ իւ.	Կաւատ՝ ւ.	Այսքան Պար-
Յաղկերտ՝ ժթ.	Արտաշիր՝ բ.	սից:

իչ. բռնակալք Տաճկաց.

Մահմատ փէյ-	Նախչուան:	Մահադի՝ ժ.
ղամպար սուտ՝	Սուլիման՝ բ.	Սուսէ՝ ւ.
ժբ.	Աւմար՝ բ. —	Ահարոն՝ ինչ.
Աւթման՝ ժչ.	Սաղխաչ և զսա-	Մահմատ չ.
Մաւիէ՝ իբ.	տկերս երարծ:	Մայմուն՝ իւ.
Իզիտ՝ չ.	Շամահեշմին՝	Արուստահալ՝ բ.
Մովսէս՝ ւ.	ժբ.	Ահարոն՝ չ.
Արդլիւիւք իւ.	Վլիթ՝ բ.	Տաիր՝ ժն.
Վլիթ՝ թ. —	Մովան՝ չ.	Մահմատ՝ ւ.
Սա այրեաց զիշ-	Ապտուհ՝ չ.	Ահմատ՝ չ.
խանս Հայոց ի	Ադլա՝ իբ.	Արդալայ՝ չ:

Մահմետ լիւ — ջուկթուրքմանն աշխարհակալ :
Օսա սպան Սալ — և ինքն նստաւ Տաճիկք նստան :

Ինչ. Սալչուկք.

Սալչուք.	Դաւութ.	Փալճաւան.
Սուսեփայղոյ.	Տուղրիւ.	Ելտկուզ աթաբէկ.
Դողլարէկ՝ ժե.	Մասխութ.	Ծովիզ սուլտան.
Ալփասլան.	Ասլան սուլտան.	Ալփասլան.
Մէլիքշահ.	Թուղրիւ քաջ.	Տուղրիւ.
Մահմետ սուլ-	Ալփասլանն.	Մասութ : —
տան՝ ժի.	Իեփարուխ.	Օսա սպան Թա-
Իեփարուխ ան.	Սաւփար.	թարն և ինքն
Մահմետ.	Լըղաղի.	բռնակալեաց զա-
Մահմետ.	Մահմետ.	շխարհս :
Սանջար սուլտան.	Խլիճասլան.	

Իե. զանք Թաթարաց.

Չանկզ զան.	Չաղատայ.	Արարոքայ.
Հաւքոթայ.	Դատաղայն.	Դուպիլայ : Ճի :
Տոլտոս.	Գիուկ զան.	
Հաւուհ.	Մանկու զան.	

Ինչ. Առաքեալք Քսի.

Պետրոս.	Անդրէաս.	Յակոբ.
Պողոս.	Յոհաննէս.	Փիլիպպոս.

Բարդուղիմէոս. Շմաւոն. Թումաս.
Մատթէոս. Յուդայ Յակո. Մատթիայ:
Յակոբոս Աւփեայ. բեան.

Իէ. Տք աշակերտք.

Յակոբոս տնեղ	Ապելիոս.	Մարկոս.
բայր.	Նարկեսոս.	Յոսատոս.
Յովսէփ.	Իւրողէոս.	Աբտեմոս.
Ադդէ.	Ագարոս.	Կղեմաս.
Մարկոս.	Ռուփաս.	Ոնեսիփորոս.
Ղուկաս.	Փիլիպոն.	Տիւքիկոս.
Կղէոպատրոս.	Լըմիս.	Կարպոս.
Ստեփաննոս նա	Պատրոբաս.	Լաիդոս.
խաւկայ.	Լըմաս.	Աբիստարքոս.
Փիլիպպոս.	Ղինոս.	Սկն.
Պրոքորոն.	Ղազոս.	Ղենաս.
Նիկինաւրա.	Փիլոդողէոս.	Փիլեմոն.
Տիմոնայ.	Աղիմպաս.	Աբիստարքոս.
Պարմենայ.	Իւրովղէոս.	Պուղէոս.
Բառնաբաս.	Իասոն.	Տրոփիմոս.
Մարկոս.	Սոսիպատրոս.	Տիմոթէոս.
Շուդայ.	Տէրտիւղոս.	Սոսթենէս.
Սուղիանոս.	Լըաստոս.	Բադարատ.
Կրիսկէս.	Կուարտոս.	Պապիաս.
Պենդոս.	Ապողոս.	Ղիոնէսիոս.
Անդրոնիկոս.	Կեփաս.	Յեռեթէոս.
Ամբղիկոս.	Սոսթենէս.	Անանիայ.
Ուրբանոս.	Տիւքիկոս.	Աղեքսանդր.
Ստաքոս.	Լպատիրոդիատոս.	Ռուբայ. Տք.
Ապելէոս.	Կեսար.	

ԻԸ. Եպիսկոպոս.ք Արուսաղիմի.

Յակովբոս.	Մաքսիմոս.	Մաքսիմոս.
Շմաւոն.	Յուլիանոս.	Կիւրէղ.
Յոստոս.	Գայիոս.	Ակակ.
Օւաքէ.	Սիմաքոս.	Սեւրիանոս.
Տուքիա.	Գայիոս.	Դամասոս.
Բենիամին.	Յուլիանոս.	Կիւրէղ.
Յոհան.	Լազիտոս.	Յոհաննէս.
Մաթէոս.	Վաղէս.	Պրուլիոս.
Փիլիպոս.	Դաքիանոս.	Պրովալիս.
Սինեկէս.	Նարկեսոս.	Յորնաղ.
Յոստոս.	Դիոս.	Թէոդոս.
Դևի.	Գերմանիոս.	Անատաս.
Լիբերէմ.	Գորգիոս.	Մետուրի.
Յովսէփ.	Նարկեսոս.	Սելոսի.
Յուդայ.ամբ Հրէա.	Աղէքսանդրոս.	Վելիաս.
յ.ք էին:	Մզաբենոս.	Յովանէս.
Նարկեսոս, հե.	Հիմենոս.	Պետրոս.
Թանոս.	Օքերդայ.	Մակար.
Սիլոս.	Հերմոն.	Լուստաթէոս. ծԹ.
Կասիանոս.	Դապատոս.	
Պորլիոս.	Մակար.	

ԻԹ. պատրիարգ.ք Անտիոքայ.

Պետրոս.	Ուրիոն.	Փիլիպպոս.
Լուդիոս.	Թէոփիլէ.	Սարինոս.
Իգնատիէ.	Մաքսիմոս.	Բարեւաս.
Իրոն.	Սերապիէ.	Բաւիոս.
Կուռնեւլիս.	Ասկիլիպ.	Դեմետրիոս.

Պաւղոս Սամե-	Լկակ.	Լթանաս.
սատացի.	Մարտորի.	Վէորդ.
Դամանոս.	Սք Պետրոս.	Յովսէփ.
Տիմոթէոս.	Մակեդոն.	Կիրակոս.
Կիւրէշ.	Մերուրի.	Դիոնէսիոս.
Տարանոս.	Յուլիանոս.	Յոհանէս.
Բատալիոս.	Սփս.	Իզնատիոս.
Փիլոկիոս.	Ստեփանէ.	Դիոդոս.
Լաստաթի.	Բելտոս.	Դիոնէսիոս.
Յովիոս.	Փլարբիէ.	Յոհան.
Սալիս.	Սարիակէ.	Վասիլոս.
Ուրբոս.	Պողէ.	Յոհանէս.
Փլարբիոս.	Ուրսոսիոս.	Յոհան.
Ստեփաննոս.	Լփրէմ.	Դիոնիսիոս.
Լէոն.	Դամանի.	Լբրահամ.
Լգոքսի.	Սարգիս.	Յոհաննէս.
Մելիտոս.	Պողէ.	Լթանաս.
Թուլոս.	Պետրէ.	Յոհան.
Լգիանոս.	Յովիանէ.	Վասիլոս.
Փլարբիանոս.	Լթանաս.	Լբրոն.
Լաադր.	Դիոդորոս.	Դիոնէսիոս.
Պորփիոս.	Սկերիանոս.	Լթանաս.
Լղէքսանդր.	Յուլիէ.	Յոհան.
Յոհան.	Լղիայ.	Գրիգոր.
Թէոդոս.	Լթանաս.	Յոհան.
Ոսամանոս.	Յոհան.	Լթանաս.
Մաքսիմոս.	Իսահակ.	Միսէլ. — Ճ.

Ը. պապքն Զոովմայ.

Պետրոս.	Լնիկտաս.	Ուրտոս.
Լինոս.	Կղեմ.	Լղէքսանդր.

Քսեստոս.	Ստեփանոս.	Կեղեստինոս.
Տալիափորոս.	Քսեստոս.	Լեոն.
Սեղիանոս.	Դիոնէսիոս.	Գաղոս.
Փիոս.	Դիոնոս.	Իլարիոս.
Լնիկոս.	Ուտոկոս.	Սիբիլիոս.
Սոսեր.	Գայիոս.	Լնաստաս.
Լադուրոս.	Մարկիլոս.	Սիմաքէ.
Կեղեստիոս.	Լասերի.	Թորոնդ.
Լէթերոս.	Մելիոս.	Որմիզդ.
Բեկաոր.	Սիդրիատրոս.	Յոհան.
Ուրբանոս.	Մարկոս.	Փելիքս.
Բունդիանոս.	Սիլիոս.	Բիքիլոս.
Լնաիոս.	Դամասոս.	Լգաս.
Բաւիանոս.	Լնաստաս.	Սեղաեստրոս.
Կուռնելիոս.	Լնտոնիոս.	Պլակիոս.
Լուկիոս.	Օսիմոս.	Մարտինոս. ծէ.

Էա, սխարիարդք Լղէքսանդրի.

Պետրոս.	Իդիմոս.	Դէոսկորոս.
Մարկոս.	Դիոնէսի.	Պրոտէր.
Լկիոս.	Մաքսիմոս.	Տիմոթէոս.
Միլոս.	Թէոնաս.	Տիմոթ.
Գարտոնի.	Պետրոս վկայն.	Յոհաննէս.
Փրուզի.	Լքիլաս.	Յոհան.
Յոստոս.	Լղէքսանդր.	Դէոսկորոս.
Լմոն.	Լթանաս.	Տիմոթէոս.
Մարկիանոս.	Պետրոս.	Դիոդոս.
Կալէրոս.	Ղուկիոս.	Պետրոս.
Լգրիպաս.	Տիմոթէոս.	Գայինէ.
Յուլիոս.	Թէոփիլոս.	Պողոս.
Դեմետրիոս.	Կիւբեղ մեծն.	Ղուկիլոս.

Ազոդինարոս,	Բենիամին,	Կողմայ,
Թէոդորէ,	Կաւրայ,	Յոհան,
Պետրէ,	Լգաթոն,	Մարկոս,
Յոհան,	Յոհան,	Յակոբ ։
Ղամիանէ,	Շմաւոն,	Շմաւոն,
Լնաստաս,	Սահակ,	Յովսէփ, կթ ։
Լնդրոնիկոս,	Լշէքսանդր,	

Լթ. պատրիարդք Լաիեսոսի և Կոստանդնուպօլսոյ.

Լնդրէաս առա-	Պրորաս —	Վնասոս,
քեալ,	Փոխեցան ՚ի կոն-	Լկակիոս,
Լատիոս,	ստանդնուպօ -	Պլարիտոս,
Տիմօթէոս,	Լիս,	Ուփիմիոս,
Պաւղիկարպոս,	Պողոս,	Մակեդոն,
Պուլիդ,	Մակեդոն,	Տիմօթ,
Սատահէ,	Լւսեբի,	Յոհան,
Ղիոպին,	Լւդօքսի,	Լպիփան,
Լնդատէ,	Լւադր,	Լնթիմոս,
Լլթթորոս,	Ղիմոփիլէ ածա-	Յոհան,
Փիլիպոս,	բան,	Յոհաննէս,
Պողիկարպոս,	Նեքտարիոս,	Կիրիակէ,
Ուղիոս,	Ոսկեբերանն,	Սարգիս,
Լաւրանդիս,	Լրեսիոս,	Մինաս,
Լշուքանոս,	Լտաիկոս,	Ղերմանիոս,
Պրոտոնիկոս,	Սիսիանոս,	Ստեփաննոս,
Մարկոս,	Նեստոր,	Նուգոտոս,
Կիւրեղ,	Մաքսիմոս,	Բուրոս,
Կուռնեւիոս,	Պրոկղ,	Պօլոս, ծղ.
Ղիդոս,	Փլարիոս,	
Ղոմէտիէ,	Լնատու,	

ԼԳ. գիրք հրէից ծածուկքն.

Աղամայ.

Ենովքայ. Սիրիւայ.

Բժն Նահապետք.

Աղթթ. Յովսէփայ.

Վերացումն Սովսիսի.

Եւղադ. Սովդատ.

Սողոմոնի սաղմոսքն.

Եղիայի ծածուկքն.

Դանիէլի է տեսիլքն.

Իսկ ըստ նորոյս.

Մանկութիւնն Յիսուսի.

Թումայ աւետարան.

Յայտնութիւն Պետրոսի.

Շրջագահ Պօղի.

Կաթուղիկէ թուղթքն բա.

ռնարայ.

Յուդայի և թովմայի.

Աբշն Կղեմայ.

Ելե Եւ Գերս Էրտեւել Է.

Գործքն. Կանոնք առաքե.

լոցն.

Յոհաննու տեսիլն.

Խրատ Աճաճնին առաքե.

լոցն.

Գիրքն դիօնէսիոսի.

Տիմոթեայ թուղթն.

Գիրքն Կրիսպոսի.

Բանքն յուստոսի.

Քարոզ ուղղափառացն.

Թուղթն բառնարայ.

Օայս ես և Անանէ գրե.

ցաք ՚ի վիմի քաղաքին.

ուր եկեղեցի օրհնեցաք.

ԼԴ. Կարգադրութիւնք գրոց սրբոց որք ստուգարա-
նեցան ՚ի Սարկաւազ վարդապետէն և գրեցան յինէն
՚ի տէր Մխիթար Վարդապետէս պատմագրէ ՚ի յին
տուփ յաւուրս ՃՅ.

Նորս տառադարանէս.

Յոհաննէս յոյն լեզուա.

Սատթէոս երբայեցերէն.

Սարկոս գաղմատերէն.

Ղուկաս Ասորի.

Գործք Առաքելոցն.

Կաթուղիկէքն.

Յակոբոս տն եղբայր.

Պետրոս և թուղթն.

ք թուղթն.

Յոհաննու ւն,
 ք. առ կիւրիա,
 ֆ. առ գայիոս,
 Յուդային, ւն,
 ընդ ուսումնասէրն
 և թաղիայ,
 Յայտնութիւնն Յովհանն
 նու Լւեւտարանչի.
 Լըր ընդ եղբարսն,
 Լա թեսաղիկ, ւն,
 առ նոսին, երկրորդ,
 առ կորնթացիսն, ւն,
 առ նոյն՝ երկրորդն,
 առ նոյն՝ երրորդն,
 առ հռովմայեցիսն,
 առ եբրայեցիսն,
 առ տիմոթէոս ւն,
 առ տիտոս կր՝,
 առ գաղատացի,
 առ եփեսացիս,
 առ փիլիմոն,
 առ կողոսացիսն,
 առ փիլիպեցիսն,
 առ տիմոթեայ, ք.
 Ինչ ըստ Գրո-Թեանն
 Կլեմայ յովհանն եգիպտ.
 Հռոմայեցոցն,
 Կորնթացի ւն,
 Կորնթացի ք.
 Կորնթացի ֆ.
 Վաղատացոցն,
 Լսիեսացոցն.

Փիլիպեցոցն,
 Կողոսացոցն,
 Թեսաղոնիկեցոցն ւն,
 Թեսաղոնիկ ք.
 Լսրայեցոցն,
 Տիմոթեայ ւն,
 Տիմոթեայ ք.
 Տիտոսին կրեւտացւոյ,
 Փիլիմոնին,
 Վաւթի փիլիսոփային Վա
 ընրացուցէքն.
 Լըթթամատոյցն Սահակայ
 և Սեւրորայ,
 Պատարագն սք Սանդա
 կունւոյն.
 Լհա կատարեցան Նոր կտա
 կարանքն,
 Է գիրք մովսիսի — Լըրա
 ըածքն, Լըլքն, Վ կտա
 ցւոցն, Թիւքն, երկ
 ըրորդ ()րէնքն,
 Յեսու Նաւէն,
 Վատաւորք իսրայէլի.
 Հռութ, մովարայ,
 Լաաջին թագաւորութիւն.
 Լըրկրորդ թագաւորութիւն,
 Լըրրորդ թագաւորութիւն,
 Չորրորդ թագաւորութիւն,
 Լաաջին մնացորդք.
 Լըրկրորդ մնացորդք.
 Լաաջին եզրասն,
 Լըրկրորդ եզրասն.

Առաջին մականք.		Այլաբանութիւն.	ա.
Երկրորդ մականքացի.		Առաջի որ ի լինելու. զթ.	
Երրորդ մականքացի.		թ որ ի լինելուէց. ձթ.	
Չորրորդ մականքացի.		գ որ ի լինելուէց. կթ.	
Յաջորդորդ որն Կայիափայ		գ երևեցանն. ճկթ.	
քաջանայապետ.		Գիտնէսիտսի ե գիրք.	
Լնովքայ տեսիլն.		Երկնային քաջանայապետ	
Կտակքն նախաշարցն.		տութեան. ժե.	
Ասենիթի աղօթքն.		Եկեղեցւոյ քաջանայու	
Տուրիթն ա.		թիւնն. ժգ.	
Յուդիթն ա.		Աճային անուանցն. ժթ.	
Եսթերն ա.		Խորհրդական Աճաբա	
Եղբ. Սաղաթէլ.		նութեանցըն. դ.	
Յորն. Ը. Թ. օր.		Թուղթքն. ժթ.	
Երկոտասանքն.		Եկեսանցիքն. է.	
Սաղմոսն Բաւթի — ճծ.		Բնութիւնն. Լդ.	
Առակքն.	դ.	Կաղմութիւնն. Լթ.	
Եսային.	ժգ.	Կուսութիւնն. Ի.	
Երեմիայ.	ժթ.	Եղգողն. Ը.	
Եզեկիէլն.	իդ.	Երգերգոցն. ժդ.	
Դանիէլն.	դ.	Թ երանութիւնքն. Ը.	
Սնացորդքն.	դ.	Հայրմերօրյերկ. դ.	
Վասն Երեմիայի բաբելոն.		Իմէջբրիտոսասիրացն. ա.	
Սաջ մարգարէիցն. իդ.		Աճաբանն. գ գիրք.	
Յեսու Սիրաք. ժգ.		Քն ծնեալն. ժթ.	
Այա կատարեցան հին		Յաղթեցայն. Ը.	
կտակարանքն:		Առօրսն. ժե.	
Եսուրբքն.		Որք յեղիպտոսէն. ժա.	
Փիլոն Թ գիրք.		Բարսղի դ. դ գիրք.	
Եախախնամութիւն.	իւ.	Հիողացն. յիւ.	
Եաջապետացն.	ա.	դ. աւրէն. Թ.	
Հեսոնցն.	ա.	Կուսութեւն. ա ճառ.	

Լազարեայ.	բ. գիրք.	Պէտքն մովսիսի.
Կրօնաւորացն.	ժԹ.	Յովհաննու մայրավանե,
Ճաւորքն.	է.	ցւոյդ գիրք՝ խրատվարքն.
Սահմանքն դաւթի.	իդ.	Հաւատոյ արմատն.
Պրոկղի՝ եղիադախաւսն.		Նոյեմակն.
և ամեշտաւսի լուծմունքն.		Սեկնուիք Հին և Նոր
Քերական.	մժս.	կտակարանաց.
Հերմէսն.	ւ.	Սք երբեմի.
Պորփիւրն.	ծւ.	Սք Լպիփանու.
Լըիստոտէլի.	է գիրք.	Ոսկերերանին.
Ժ ստորոգութիւնքն.		Կիւրեղ աղեքսանդր.
Պերիարմենասն.	հԹ.	Ղառասաց հայրապետացն
Լռաքինութեցն.	ւ.	հանուրց և մասնա
Լշխարհացն.	ւ.	ւորաց:
Վերլուծութեցն.		Լհա կատարեցան Նուրբ
Լակքն դաւթի.		գիրքն:

Լէ. դարադլութիւնք.

Յարեդ.	ն.	անտի Ի հո ամն Ովբեթայ
Նոյ ար.	ն.	ն ամ.
Սերուք.	վ.	անտի յԼդ ամն Լըինայ
Յովբիդ.	ւ.	ն ամ.
Լքին.	բ.	Լնտի Ի միթ թիւն Հայոց
Քն Լծ. Լդ.		ն ամ.
Տէր Յովսէփ. ց.		Կայինանայ ճի ամն ոչէ
Հայ թիւն միթ.		յայս հաշիւս. զի առա
Եւդամայ՝ մինչ Ի.		ջին կախարդնէ.
Խ ամն յարեդի ն ամ.		Քսի Լդ ամն ոչէյայս
անտի յկամն նոյի ն ամ.		համարքս, զի Լծէ:
անտի Ի զդ ամն Սերուքայ		
ն ամ.		

Լճ. Պատմագիրք ի սկզբանէ.

Մովսէս աստուածախօս.

Դաւիթ մարգարէ.

Սողոմոն իմաստուն.

Սամուէլ և Կաթան.

Յեսու.

Եղարիա.

Երեմիա մարգարէ.

Եզր.

Յովսէպոս, որ է կայիտիայ

Երոնոս.

Եւսեբի.

Սոկրատ մեծ և փոքր.

Եփրիկանոս.

Ենդրէաս իմաստասէր.

Եպիփան հայրապետ.

Դատիանոս.

Ղերուբնայ.

Մար Եբսս կատինա.

Եղաթանդեղոս.

Օւենոր ասորի.

Փոստոս Բիւզանդ.

Ղազար.

Եւրսէս.

Սահակ.

Կորիւն Սայակայ.

Խոսրով.

Թումայ վարդապետ.

Մովսէս խորենացի.

Ղազար փարպեցի.

Եղիշէ վարդապետ.

Շապուհ բագրատունի.

Եւսեբի, որ ի Հերակլն.

Մովսէս աղուանից.

Ղեոնդ երէց.

Ախտանէս եպիսկոպոս.

Յովհաննէս կաթողիկոս.

Ստեփանոս ասողիկ վար.

դապետ.

Երիսասակէս Լատիվեր.

տացի.

✓ Յովհաննէս կողեւն վար.

դապետ.

Սաթէոս ուսհայեցի վար.

դապետ.

✓ Ենոնիա վարդապետ.

Մխիթար քահանայ.

✓ Վահրամ տիգրանակեր.

տացի.

✓ Յոհաննէս Սարկաւազ

վարդապետ.

Սամուէլ քահանայ.

✓ Մխիթար Գոշ վարդա.

պետ.

✓ Միխայէլ ասորոց պատր.

իարդ.

✓ Վանտիան վարդապետ.

✓ Վարդան վարդապետ.

Կիրակոս վարդապետ և ես

Մխիթար վարդապետ

Շնորհօք տեառն մերոյ յիսուսի քրիստոսի՝
կրկին ձեռնարկութիւն տէր մխիթար վարդա-
պետի ի փառս աստուծոյ.

Այիգբն ժամանակաց եւքն Միամայ և Նապի ՚ի
գրախտէն, որք յետ եօթանասուն ամի սգալոյն իւ-
րեանց՝ ապա անկան ՚ի կարգս անսոնոց և ծնան
զկային և զԱլիմայ. քոյր նորա. և անտի՝ յետ երեսուն
ամաց ծնան զԱբէլ և զԱբելուհի, քանզի Նապ երկուս
երկուս ծնանէր. և ծնաւ հնգետասան ծնունդս: Միամ
փառաւորէր և պատուէր զՄատուած պատարագօք
պատուականօք, զոր տեսեալ և ուսեալ զաւակացն
զնոյնն սոնէին: Կային երկրագործ ՚ի բերոց երկրի
զանպէտսն մատուցանէր ընծայ Մատուծոյ. իսկ Հաբէլ
հովիւ գընտիրսն ՚ի հօտիցն հանէր ողջակէզս առաջի
տեառն: Բնկալաւ Մատուած զառատութիւն կամացն
Աբէլի, և խոտեաց զկարկամ կամս Կայենի. վասն
որոյ նախանձեալ սպան զԱբէլ լիք ամեայ, և ինքն
անիծաւ յՄատուծոյ անբերութեամբ պտղոց՝ պիտա-
կոտեալ և զողորջեալ: Նսաւ Կային զԼնովք. և նա
զՊայերիդատ. և նա զԱյիէլ. և նա զՄաթուսաղայ.
և նա զՊամէք. և նա զՅովբաղ, որ արար զերգս և
զքնարս. և Նոյեմի քոյր սորա զհիւսս և զսնգոյրս. և
Թովբէլ եղբայր նորա դարբին և պղնձագործ. զի
նոքա սկսան քաղաք շինել:

Աղամ և Աւայ՝ լեալ ամաց 230 ծնան զՍէթ՝ որդի Մխիթարութեան: Սէթ և Աղովրայ լեալ ամաց 205 ծնան զԱնովս: Սեթայ որդիքն գունագեղք և կորձա՝ մէջք և կուռվիզք էին, իսկ Ապենին մեռելերեւք, բայց ճաւճք:

Անովս և Նոյենայ՝ լեալ ամաց 190, ծնան զԱպնան: 435

Այս Անովս յուսացաւ կոչել զանուն տեառն՝ և եղև բնական օրինօք առաքինի: Սա եղ անուանա մոլորակայ, վասն այսորիկ կոչեցաւ նա Աստուած, և որդիք նորա՝ որդիք Աստուծոյ. իսկ Ապենին՝ դատերք մարդկան: Սա արար զիր առաջին և ուսոյց ծննդոց իւրոց: Յեղբարց սորա և որդւոց անձինք 500 յիշեցին՝ զկեանս գրախտին և ելին ՚ի լեառն Ահերմոն պահել զկուսութիւն. և այսու պատճառաւ կոչեցան որդիք Աստուծոյ:

Ապինան և Մաղալէթ լեալ ամաց 170 ծնան զՄաղաղիէլ: 795

Մաղաղիէլ և Ղինա լեալ ամաց 165 ծնան զՅարեդ: 960

Յարեդ և Բառաքայ լեալ ամաց 162 ծնան զԱնովք: 1122
Ի 41 ամին Յարեդի ձանձրացեալ որդիքն Սեթայ իջին ՚ի լեռնէն և եկեալ յազգս իւրեանց խնդրեցին կանայս. և նոքա՝ բարկացեալ իբրև ուխտազանցից Աստուծոյ, ոչ ետուն. իսկ նոցա գնացեալ առ որդիսն Ապենի՝ զնոյն խնդրեցին. և նոքա խնդացեալ առաջի արարին զղիւաբչուչ դստերս իւրեանց: Աւ այս եղև պատճառ որդոցն Աստուծոյ խառնելոյ ընդ դստերս մարդկան յետ 500 ամաց կուսութեան:

Յետ հազար ամաց ելիցն Աղամայ ՚ի դրախտէն՝ որդիքն Ապենի եղին իւրեանց թագաւոր զԱամիրաւս անուն, իսկ որդիքն Սեթայ՝ զԱղաւրոս: Սա եղիտ

զթիւ կենդանակերպիցդ և մոլորակացդ. և ՚ի նմանէ անուանեցաւ քաղղէութիւն, որ է հմայութիւն առ տեղացի: — Արդ թուեն վիպագիրքն այսպէս.

Սամիրաւս՝ շարս թ.
Աղապարոս՝ շարս ֆ.
Աղմեղոն՝ շարս ժֆ.
Ամենոֆն՝ շարս ժֆ.
Ամեղաղարոս՝ շարս ժբ.
Դաւոնոս՝ շարս թ.
Ենդրաքոս՝ շարս ժբ.
Ամեփսինոս՝ շարս թ.
Ռտիարդէս՝ շարս բ.
Քսիսիւթրոս՝ շարս ժբ.

Այս տասն թագաւորք և շարս 120, որ են 2043 թիւրք ամաց, (զի միշարն 120 ամ համարի):

Աղաւրոս՝ ամս 98, աւուրս 290.
Աղիփարոս՝ ամս 49, աւուրս 215.
Ալմիոն՝ ամս 128, աւուրս 80.
Ամանոն՝ ամս 118, աւուրս 118.
Ամակաւրոս՝ ամս 195.
Դինոս հոփիւ՝ ամս 98, աւուրս 80.
Տուրքինոս՝ ամս 175, աւուրս 195.
Սամիսինոս՝ ամս 195, աւուրս 230.
Աւտիարաոս՝ ամս 78.
Քսիսիւթրոս՝ ամս 175: —
Այս տասն թագաւորացս 1180 ամք:
Առքա յառաջ քան զՋրհեղեղն:

Լնուիւք և Յաղներ լեալ ամաց 165 ծնան զՄաթուաղայ: Սա արար նշանադիրս կարճօտութեան և բազմատարբս և գրեաց զանուանս ամենայն իրաց, զորս եղեալ էր Աղամ: Վրեաց զվարս և զկեանս առաջնոց: Ստացաւ զվարս առաքինիս և զմարգարէութիւն: Վիտաց, թէ երկու անգամ անցանելոյ է աշխարհ վասն մեղաց՝ ջրով և հրով: և գրեաց զգիրս իւր ՚ի պղնձի տախտակ և ՚ի թրթեալ աղիւս կաւէ, զոր յետ ջրհեղեղին Արփաքսաթ եգիտ ՚ի Սիդրոնի լերին, եւ այնու իմաստասիրեցին Քաղդէացիք և Ասորիք:

Մաթուաղայ և Յեղնայ լեալ ամաց 165 ծնան զՂամէք: 1454

Ղամէք և Բեղնայ լեալ ամաց 188 ծնան զՆոյ: 1640

— Աստ բազմացան չարիք ՚ի վերայ երկրի՝ ուտել և ըմպել, անխտիր խառնակել, և անողորմ սպանանել. զի հնարեցաւ տառանայ բառնալ զազգս մարդկան յերկրէ: Իսկ խնամքն Աստուծոյ ՚ի բազում խառնիճն գոյացոյց զհսկայսն յաղթանգամք և ուժեղք, խաւք և պղծադործք, որք ՚ի հասակս իւրեանց նայելով անմահս կարծեցին զինքեանս յաւիտեան:

Նոյ և Նոյեմգարայ լեալ ամաց 500 ծնան զԱբամ և Յաբեթ: Ողորմելով մեղաւորացն ետ Տէր ժամանակ ապաշխարութեան զ100 ամն շինութեան տապանին և վասն անգարձութեանն կարճեաց զ20 ամն: Իսկ պատճառ բազմակեցութեան նախահարցն այս էր. զի փոխանակ գրոյ օրէնք լինիցին զաւակացն և զի բազում որդիս ծնանիցին և լցցի աշխարհ:

Աբամ և Ղիզակզիբաթ լեալ ամաց 100 ծնան զԱրբաքսաթ: Յետ ջրհեղեղին եղև որդի Նոյի Սանիառն անուն. և ետ նմա Նոյ զլիսոռունս ծնկացն Աղամայ: Նա եգիտ զհաւահայտութիւնն, և եղև

մՏ
աշխարհի.

հայր Բիւրիսանացւոց, իսկ քուեր սորա Աստղկայ ետ (Նոյ) դերջանիկն Արարիա, և յայնմհետէ կանայք ժառանգեն զնա: Անտի եկն դշխոյն:

Եւ Նոյ Սեմայ զաշխարհն Ասիա, որ ասի աստուածային, ի Կարմիր ծովէն և յԱսիկայ և ի Պաղեստինոյ և յԱսորւոց մինչև զՊարթևս և զՄիդիան և զԺովն Կասբիական, և զամենայն արևելս մինչև զելս Սիւնէացւոց: Տայ նմա և զոսկերս նախաստեղծին, որով տեսանէին զլոյս ի տապանին, որպէս Յովհաննէս զՔրիստոս յորովայնին, և Յունան ի փոր կիտին, և երեք մանկունքն ի հնոցին, և Վանիկէլ և Լուսաւորիչն ի գբին: Ի բռնանալն Քամայ ի վերայ նորա տարեալ թաղէ մարգարէութեամբ զԱդամայն ի Պաղգոթայ և զԼաւային ի Բեղլահէմ:

Նոյ ետ Քամայ զԼիբիա, որ ասի լիարածին: Օխիքսան և չորս կերատ է աշխարհս և չորեքտասաներորդն Լիբիա է, որք են Քուշայիք: Լս է սահման նոյա յՌինկորորայ մինչև զՎադիրոն, ընդ հարաւ Լադիպոսս և ամենայն Հնդկաստան, և Լթովաիայքն մինչև ի լեառն Լուսին, և ծովն Հնդկաց մարգարտաբեր:

Իսկ Յաբեթի ետ զԼաւրոպիա, որ ասի մասնեալ սկսեալ յԱմաւոն լեառնէ ընդ հիւսիս՝ զգնացս լերինն Կովկասու, ի Պատամիտոս գետոյ մինչև յԱլիոն, կորդէլով ի սոսա զամենայն արևմուտս և զծովն Ադրիական:

2375

Արփաքադ և *) Աբուխա լեալ ամայ 135 ծնան զԿայինան: Կայինան և Սեքայ լեալ ամայ 120 ծնան զՍաղայ: Կայինան եգիտ զկախարդելն աստեղօք և բաղմացոյց զքաղղէութիւն. վասն որոյ որդիք նորա

*) P. Ռաբբի.

աշխարհի.

շտակ էր, որ ուսուցանէր մարդկան զամենայն հնարս
կենցաղավարութեան: Իսկ իբրեւ չանասցին հրեշտա-
կին՝ հողմով հողւոյն հոսեաց զաշտարակն և հոտով
դրախտին զմայլեալ՝ խառնեաց զլեզուսն 72 ձայնս
ի պատճառս իմաստից և դեղեցկաբանութեանց. —
որպէս հելլենն փափկական և հռովմայեցին սաստկա-
կան, հոնն սպառնական և ասորին աղաչական, պար-
սիկն պերճական և ալանըն դեղեցկական, զուծն ծա-
ղրական և եդիպտացին խարխափական, հնդիկն ծծու-
ողական և հայն համեմական. բայց բուն՝ լեզուն
արապն, մնաց առ Լքերայ, զոր ի յարութեանն այնու
խօսիմք: Լհաս որդւոյն Սեմայ 25 լեզու և 37 աշ-
խարհ. Քամայ 32 լեզու և 7 մեծամեծ աշխարհ,
Յաբեթի 15 լեզու և 12 բնաշխարհ:

Իսկ Բէլ ի վաթսնականգնեան հասակն իւր հալա-
րտացեալ՝ հնազանդեաց իւր զամենայն ազգս և ետ
պաշտել զինքն, բաց ի Հայկայ քաջէ, որ ութ եղբա-
րքք իւր և 300 որւովք գայ բնակէ ի Հայք ի Հարք
գաւառի, և զեղբարս իւր ցրուէ ի Տրապիզոնէ
մինչև ի Ղարիալա և ի Ղարբանդ: Եւ ինքն սպա-
նանէ նեաիւ զՆեբրովթ, տիրելով Ղարբանդայ և
Բաանայ և Սուղանայ և Լտրպատականի, Սարաց և
Սժբնայ, Սիջագետաց և Սելտինոյ, Կոկիսոնոյ և
Կեսարիոյ, Կողոնիոյ և Սպերոյ, Խաղտեաց և Քար-
թլոյ, Սոնեթոյ և Կովկասու՝ ընլով զմիջոցս այսց
աշխարհաց: Իսկ ի քակել աշտարակին և ի ցրման
ազգացն յաշխարհս իւրեանց, որ օր յերկիրն մտին՝
զայն տարեմուտ անուանեցին և կարգեցին:

P. 2902 2907

Ուազաւ և Սուրայ լեալ տմաց 135 ծնան զՍե-
րուք, որ շինեաց զՍրուծ: Իսկ Լըմանեակ որդի
Հայկայ բնակէ ի լեառնամէջ գաշտի և անուանէ
զԼեառն Լըրագած: Բայց Բէլ թագաւորէ ամենայն

Ասիաստանի բաց ՚ի Հնդկաց՝ ամս 62. և զկնի նորա
Թագաւորք 36 զամս 1300. վերջինն Սարդանաբաւլայ
էր, որում քարոզեաց Յունան: Իսկ ՚ի 15 ամին Ռեւայ
Թագաւորեաց Սիկոնացոցն Լաղիագեւս, և այլ ևս
Թագաւորք 26 զամս 958: Բայց այսմ Թագաւորէ Կամ-
բիւրոս քաղաքացի՝ ամս 85: Սա շինեաց զՇաւշ քա-
ղաք, որ է Ասպահան. և վաճառէր զգերեալսն: Լա-
սիսաւ ոսկեհանութիւն և արծաթագործութիւն և
զինագործութիւն:

Սերուք և Մելքայ լեալ ամաց 130 ծնան զՆա- 3037 P. 3032
քովր: Արմայիս շինէ զԱրմաւիր և զգետն անուանէ
յանուն թոռին իւրոյ Լարաստոյ՝ Լարասիս: Աստ Թա-
գաւորէ Սամիրաւս 72 ամս. սա երիս աչս ունէր և
եղջիւրս, յաղթեաց աղգին Քամայ, շինեաց բազում
քաղաքս, ետ չափրս և կշիռս և գոյնս ներկուածոց
և նկարս տաճարաց, և դրամս և դահեկանս անուամբ
կնքոյ իւրոյ, և ապրիշիմագործութիւնս և պատկերս
՚ի կտաւս:

Նաքովր և Յեսթայ լեալ ամաց 79 ծնան զԹա- 3116 P. 3111
րայ: Ամասիա անուանեաց զլեառն մեծ Սասիս:
Յայնմ ժամանակի յայտնեցան Ամագունքն, որ է կա-
նանց զինուորութիւնք յազգէ Թորգոմայ, (որոյ) գտեալ
գժառութիւն ՚ի զաւրս՝ սպան զամենայն արու և արար
զօրս ՚ի կանանց, և եդ զաթոռն յԱլիաւն քաղաքի
և աւերէր զաշխարհ. ժողովեալ մեծասան Թագաւորք
բարձին զնա: Ի Ռաբելոն Թագաւորեաց Արփիազատ
ամս 58 *) և Վիլաւս արծուրեցի ամս 62: Շինեցաւ
Դամասկոս Յովսէէ՝ յորդոյ Արամայ: Իսկ Գեղամ
շինեաց զԳեղարքունի և զԳառնի, և զԱիւնիք ետ
Սիսակայ:

*) P. 18.

«Շխարհի»
P. 3184 3186

Թարայ և Յեղնայ լեալ ամաց 70 ծնան զԱբրահամ: Իսկ Հարմայ և որդի իւր Աբամ, որով ամենայն ազգք զմեզ արձանէ անուանեն: Սա շինեաց զՄաժակ, որ յետոյ կեսարիա անուանեցաւ: Աստառաջին հարստութիւն Աղիպտացւոցն, Մենէս Թիւնացի և սորա եօթն որդիք ամս 258. սոցա վերջինն Պարեհ, զոր սպան Աղեքսանդր: Մեկքիսեդեկ քանանացի քահանայ Աստուծոյ շինեաց զԱրուսաղէմ: Իսկ Նինոս զԱթուր Նինուէ կոչեաց: Շինեաց Շամիրամ զԱնի Հայս, և հարթեաց զհող երկրին Ասորոց վասն ջրհեղեղաց և զԱբրահամ աշխատեցոյց ի գործն: Իսկ ի բազմանալ կոոյն առաքեաց Աստուած հողմ, և ցրուեալ գկուռան կուտեաց ի տեղիս, և արար հողաբլուրս ի վերայ նոցա, զոր ելլաւ*) անուանեն: Օչացս իմացեալ Շամիրամ շինէ բերդս ի վերայ նոցա, վասն այն գեգերին կախարդքն ի բերդս աւերս և ի բլուրս հողէ: Աբրահամու մօրն՝ Մալքաթայ և Սառային՝ Օմրութայ:

P. 3284 3286

Աբրահամ և Սառայ, սա հնգեռասանամեայ խնդրեաց զԱստուած և ի վաթսուէն ամի ետես զԱստուած և ասէ. «ասա զառք զԱստուած, աւրհնեալ է տէրութիւնդ քո, և փառք քո լցցէ զամենայն երկիր»: Աթող նա գկինն ի Քաղդէացոցն և զորդին Ովրեւսէս, յուծսուն և ի վեց ամին ծնաւ զԻսմայէլ ի Հաբարայ, յորմէ սերեցան Տաճիկք: Կղեմ ասէ, թէ յառաջ քան զԱբրահամ կայր Թլփատութիւն ի կողմանս հարաւոյ արուաց և իգաց, վասն այնր ի 99 ամին ետ նմա Աստուած ուխտ Թլփատել զարուս: Ի հարիւր ամին ծնաւ զԻսահակ, և ի 148 ամին առկին զԿենդուրայ և ծնաւ վեց որդիս՝ զԱմրան, զԱս-

*) Թլլաւ.

կան, զՅեկոտան, զՄադիան, զԼաթոգ և զՍովիւէ: Ի սոցանէ եւն Պաշլաւքն և Մոզքն, Խաղայիքն և Թաթարն, որ է Մուշկ*): Եւստ Արայն գեղեցիկ սպանաւ ի Շամիրամայ:

Սահակ և Ուսրեկայ լեալ ամայ 60 ծնան զՅեւաւ, յորմէ Լոյովմայեցիք, որ արդ ասին Փռանկք, և զՅակոբ, որ Խորայէլ կոչեցաւ: Եւստ Անուշաւանն արեւ հայրենեայ իւրոց՝ Հայոց, հրամանաւ շոյլն Շամիրամայ: Ի սոյնս թագաւորէ Արդիացոցն Լնաքոս, դուստր Ուլայ, և այլ 13 թագաւորք զամս 544: Իշխանացաւ յԱզիպտոս Ապիս, որ է Սարապիս, և աստուած կարծեցաւ: — Եւէմիս եգիտ զարհեստ բժշկութեան ի Սեմիիս քաղաքի:

3346

Յակոբ եւ Լիա, Հռաքէլ, Բալլայ, Օւելիայ, 3434 P. 3438
ուծսունեութ ամայ լեալ՝ ծնան զՅուդայ և զեղբարս նորա: Փորոն թագաւոր Լազիպտացոց եդ օրէնս և դատաւորս: Եւստ՝ դուստր Կրօնոսի կոչեաց զաշխարհն Ատաիկէ: Եւստ Պարեա հայկազնն: Յովսէփ եօթնևտասնամեայ վաճառեցաւ երեքտասան ամ ի բանդին, 110 ամայ մեռաւ: Օձակոբ մինչ ի թաղումս տանէին՝ զգլուխն ի վեր կալեալ օծեալ արծաւնին ողջոյն ետ:

Յուդայ ամայ 48 ծնաւ զԻփարէս և զԱրայ ի Թաւմարայ: Եւստ Արթոկ: Եւ թագաւորեաց Աթենացոցն Կիկրոփս և այլ 38 թագաւորք զամս՝ 873: Սա շինեաց զԱթէնս անուամբ կնոջ իւրոյ, և զբնակիչս Սեմիացոց բերեալ յԱթէնս բնակեցոյց. սերմանեաց զիմաստութիւն և զմէջերկրեայս Կապադոպկիս անուանեաց: Եւստ էր Յովբ արգարն, 41 ամայ լեալ պատերազմեցաւ ընդ նմա սատանայ, 30 ամ ի վիշտս

3482 P. 348

*) P. Ս. Վ.

կալով, եօթն ՚ի հարուածս և 170 ամ յետոյ, որ եւ
ամբ 248. և եհաս յաւուրսն Սովսիսի: Ղ և ի 48
ամաց ծնաւ զԿահաթ: Կահաթ 63 ամաց ծնաւ զԼ՛մ
րամ: Լ՛մրամ եօթանասնամեայ ծնաւ զՍովսէս:

P. 3539 3541 Փարէս լեալ ամաց 59 ծնաւ զԼզրոն: Լ՛ստ
Օլաւէն: Քաջ պատկերագործն Ղիզաւլայ. որ թուէր
տեսողացն շարժուն զոլ պատկերին: Սենափթիս
թագաւոր Լզիպտացոցն տռնէր գետասոյզ զտղայսն
երեք ամ:

P. 3597 3599 Լզրոն լեալ ամաց 58 ծնաւ զԼ՛րամ: Ութսուն
ամ երկրագործութեան Խարայելի և 225 ամ ծառայու
թեանն: Սովսէս տասնամեայ տուաւ յուսումն: Յաւ
նէս և Յամրէս, որք առին զորդիսն Խարայելի և
տարան հնգետասանօրեայ ճանապարհ ընդ անապատն.
և շինեցին դրախտ ինքեանց հընգետասան ամ և
յԽարայելէ 980 տղայս զոհեցին դիւաց և հնազանդեալ
զնոսս եղին պահապանս դրախտին. և ութսուն*) գեւք
ոչ հնազանդեցան՝ մինչև կրկին 980 տղայս ալ զո
հեցին, և ապա հնազանդեցան՝ բաց ՚ի շաբաթ ամաց:

Ղնաց Սովսէս երկոտասան հազար զօրօք արա
զլօք և այծեմնօք յԵթովպիա. տասն ամ պատերա
զմեալ՝ էառ զաշխարհն և զթագուհին նոցա (Թերբս**):
Լ՛ստ ասէն առ Ղեւկալոնիւ ջրհեղեղ ՚ի Թեսա
ղիա, և առ Փայեթոնիւ հրայրեացք յԵթովպիա,
և ալ բազում ապականութիւնք ՚ի տեղիս տեղիս,
որպէս Պղատոն ասէ: Տասն հարուածովք պատժեաց
Սովսէս զԼզիպտոս և զՓարաւոն: Ի հինգշաբաթի
եհուն զԽարայել և ՚ի կիրակէ անցին ընդ ծովն:
Լ՛պելիմոս ասէ, թէ նոր լեղուաւ ասացին զօրհնե
սցուքն:

*) P. 400.

**) P. Թերբս.

Արամ 47 ամաց ծնաւ զԱմինադար: Լօթն ամիս շարժեցաւ Լգիպտոս, և ամենայն մարդ զգործն, յորում կայր՝ աստուածացոյց. զի ոչ եւ զհետ Փարաւոնի: Ի նմին ամի կազմեաց զխորանն յօրինակ աշխարհի ամիսս եօթն ըստ եօթնօրեայ գործոյն Աստուծոյ: Տախտակքն ակնէին սրայծառք և զիրն երկու զիմաց երեւեր: Յառաջին տախտակէն յերկրորդն եւ ամիսէ: Հարիւր քսան ամաց մեռաւ Սոփսէս և թաղեցաւ իւր գաւազանաւն:

Ամինադար լեալ 45 ամաց ծնաւ զՆայասոն: 3689 Քոյրն Նայասոնի Լղիսաբեթ տուաւ կին Լղիազարու քահանայի, յորոց ծնաւ Փենէէզ, որ ապրեցաւ 370 ամ: Դաւանոս եղբայր Լգիպտոսի յիսուն դստերօքն կոտորեաց զյիսուն որդիս եղբօրն իւրոյ. միայն մնաց Լինգոս իմաստունն՝ աչացեալն յամենայն կողմանց: Փիւնիկս և Կազմոս եկեալ ՚ի Փիւնիկէ արարին զիր Յունաց. ՚ի սոցանէ գտաւ թուականութիւնն, զի վաճառականք էին: Իսկ աստեղաբաշխութիւնն գտաւ ՚ի Օւրաստորա և ՚ի Քսարուստրա քաղաքացոյց, զի երկիրն պարզ և անամբ է միշտ: Իսկ երկրաչափութիւնն գտաւ առ Լգիպտացիսն, զի Նեղոս գետ յամենայն ամի առողջանէ զերկիրն, և ասպանաքաւն ձողաչափ տանեն զանգս: Իսկ երաժշտականութիւնն գտաւ առ Թրակացիսն, զի ՚ի մէջ ծովուց են ուսան ՚ի հնչմանէ յուշկապարկաց: Իսկ Պրամիւթէս զգար և զկոծաան եղիտ:

Նայասոն՝ քառասունեւ չորսամեայ ծնաւ զՍաղմոն: 3733 Լսեկաց Յեսու իշխան յետ Մովսիսի ամս 27, և 110 ամաց կոյս մեռաւ: Սա անցոյց զԽարսէլ ընդ Յորդանան. ձայնիւ էառ զԼըրիքով. սպան 29 թաղաւորս և զերկիրն Քանանու ձմիակաւ ետ որդւոյն

«շէտէն».

Խորայելի: Աստ Տորք. — Իսկ Քանիդէս քանանացի եկն ՚ի Հայս:

3768

Սաղմոն երեսուն և հինգամեայ ծնաւ զԲոցոս ՚ի Հռաքարայ: Աստ Փիլարտոսն բարուախօս ամենայն կենդանեաց. և արիսպագոսն շինի յԱթէնս: Գոնթօնիէլ ամս 40: Աւովդ յերկուց ձեռաց յաջողուած: Լա Սամեգար, որ սպան ՚ի Փղշտացոցն զհարիւր այր մաճիւն ամս 90: Աստ Հաւանակ, Վաշտակ, Հայկակ, Ամբակ, Առնակ: Ծառայէ Խորայել այլազգեացն ամս 18:

3876

Բոցոս հարիւրևութամեայ ծնաւ զՈվբէթ ՚ի Հռութայ: Գեբովրայ և Բարաք ամս 40. Գեդէոն ամս 40. սորա էին 70 որդիք: Աբիմեէլք ամս 3. Թովղայ ամս 23. Յայիր ամս 22: Աստ Շաւարշ, Նորայր, Վստամ, Կար, Գռակ: Ի Յոյնս Յովն սպորապետ Աթենացւոց, յորմէ Յոյնք անուանեցան: Իսկ ՚ի Հռոմ հարիւր իմաստասէրք ՚ի միում գիշերի երազ տեսին եօթն արեգակունս, և վեցերորդն պայծառ քան զամենայն, զոր Սաբիլէ թագուհին մեկնեաց ՚ի վերայ եօթն դարուցս. իսկ պայծառ դարըն, որ ծնաւ զՔրիստոս: Թագաւորեաց ՚ի Թեբայիդ Ապօղոն երաժիշտ, որ յերգելն շարժէր զքարինս: Այլ և Գեդաւլայ հիւսն և նկարիչ՝ զպատկերս զոր առնէր շարժուն թուեցուցանէր: Հերակլէս զԻլիոն աւերէ:

3977

Ովբէթ հարիւր և մի ամաց ծնաւ զՅեսսէ: Յեփթայի ամս վեց. սա զղուստրն իւր Եղիդի՝ իւր խաչ անուանեաց և զոհեաց Աստուծոյ: Լսերոն ամս 7. Իլոն ամս 10. Գարգոն ամս 8. Սամսոն քաջ ամս 20: Աստ Հրանգ, Բնձակ, Գլակ, Հորայ, Օտրմայր: Թագաւորէ Հռոմայեցոց Լնիաս և այլ թաւաւորք 16 մինչև ցՈսովլոս, որ զՀռոմ շինեաց,

ամս 426: Ապա այլ թագաւորք վեց՝ ամս 207: Ապա
հիպատքն, բրուտեանքն, ռամկապետքն, դիկտատորքն,
հիւպատքն, մինչև ի Վայիոս Յուլիոս ամս 460. և
այլ ևս 46 ամբ:

Յեսսէ հարիւր երեսունամեայ ծնաւ զՎաւիթ 4107
արքայ: Սեռաւ Օլես, որ է Արամադդ, ի կրիտէ
880 ամաց: Փիլիմոն արար դասս երաժշտաց և պա-
տկերս շարժունս: Ամադար դատաւոր ամս 40: Հեղի
քահանայ և որդիք իւր ամս 20: Վերեցաւ տապա-
նակն յայլազգեաց ամիսս եօթն: Սամուէլ մարգարէ
և Սաւուղ ամս 40:

Վաւիթ արքայ ամս 40 և մեռաւ 70 ամաց: Աստ 4147 P. 4165
Պերճն բազմակեաց: Վաւիթ քսանամեայ սպան զՎա-
ղիթ, և ի տասներորդ ամի թագաւորութեանն իւրոյ
եհան զտապանակն ի տանէն Աբեղգարայ: Քահանայ
Աբիաթար, մարգարէք՝ Վադ, Ասաի, Նաթան: —
Արար (Վաւիթ) զՎ և տացիսն 24 դասս սաղմոսաց
առաջի տապանակին:

Սողոմոն ամս 40. սա ի չորրորդ ամին շինեաց 4162 P. 4169
զտաճարըն սքանչելատեսիլ և կարգեաց զդասս Վ և
տացոցն: Այլ մի Աբգամանոս անուն ի Տիւրոսէ
լուծանէր ամենայն առակս Սողոմոնի, և ինքն առ-
նէր այլ առակս, որով տարակուսէր Սողոմոն: Աստ
էին իմաստասէրքն Հոմերոս և Խիոդոս, մարգարէք՝
Սաղոմկ, Աբիայ, Սամայ, քահանայ՝ Սաղոմկ, արար
զերգեւոնն:

Ի որովամ ամս եօթնևտասն: Տասն ցեղք Խարայելի 4186
թագաւորեցուցին զԱրեբովամ զորդին Նաբատայ ամս
22: Ալ Սոսակիմ եղիպտացի և կողոպտեաց զտաճարն:
Սարգարէք՝ Աուդ, Յովա, Յովէլ, Աղարիա, Անանիա:

Աբիայ ամս երեք՝ Խարայելի, Նաբատ՝ ամս երկու P. 4189
կարճաւրաց:

մշխութիւն.
4230

Լսաց ամս 41՝ Խորայելի. Բայաս ամս 24. Լսաց ամս 2. Օլամրի ամիսս 7. Լճրի ամս 12. — սա զնեաց զլեառն Սամիրոն, շինեաց քաղաք և անուանեաց Սամարիա, յետոյ կոչեցաւ Սերաստիա, որ է Սամլուղ:

4255 Յովսափաթ ամս 25՝ Խորայելի. Լքայար ամս 22. Ոքողիա ամս 2: Մարգարէք՝ Լղիա, Լղիսէէ, Յեսու, Ողիէլ, Միքիա՝ որդի Յիմղայ:

4262 Յովրամ ամս 8՝ Խորայելի. Յովրամ ամս 12՝ Խորայելի. յեօթներորդ ամին վերացաւ Լղիա հրեղէն կառօք յերկինս:

4271 Ոքողիա ամ մի: Ղողողիա, մայր սորա, ամս եօթն Խորայելի. Յէու ամս 28. — սա կոտորեաց զեօթանասուն որդիսն Լքայարու: Մարգարէք՝ Լղարիա, Յովնադար՝ որդի Ուաբաքիմայ, որ այժմ են յերկրին երանելեաց: Կարփեդոն քաղաք շինեցաւ Ղփրիկէ:

4311 Յովաս ամս 40, քահանայ Յովիդայ, որ եդ զկորբանն ՚ի տաճարին և եկաց ամս 130՝ Խորայելի. Յովաքաղ ամս 17:

4340 Լմեսայի ամս 29 Խորայելի. Յովաս ամս 16. Յերամ ամս 41:

4392 Ողիա ամս 52: Լլ Թադզաթբասար և գերեաց զՅուդայ և զԼքուսաղէմի մեծ մասն, և այս սկիզբն գերութեանն Խորայելի: Ի 49 ամին Ողիայ եղաւ առաջին ոլումպիսոյն: Խորայելի՝ Օլաքարիա 6 ամիս. Սելում 45 օր. Մանայեմ ամս 10. — սա ետ զմի յոսկի երընջոցն սակս հարկի՝ Փուայի արքայի. Փակէէ ամս 10: Մարգարէք՝ Լնանիա, Ովսէէ, Լմովս, Յովէլ, Լսայի, Յունան, Կաւում: Լստ Թադաւորէ Մարաց Վարրակ և այլ 8 Թադաւորք ամս 270. սոցա վերջինն Լժդահակ էր, զոր սարան Տիգրան հայ: Ի սոյն աւուրս Թադաւորեն Քաղդէացիքն, որ Բաբելա-

ցիք կոչին: Փռւայ (և այլ) երեքասան թագաւորք
զամս 200 մինչև ԳՊարեհ Աշաւիր, զոր սպան
Տիգրան: Աստ թագաւորեն Սակեղոնացիք, Կարանոս
և այլ 40 թագաւորք զամս 647: Սոցա վերջինն սուտ
Փիլիպոսն էր: Պարձեալ թագաւորեն Լիզացիք,
Արգեայ և ինն թագաւորք 230 ամ:

Յովաթամ ամս 16՝ Խորայէլի. Փակէէ ամս 20.
Աքազ ամս 16. Ովսէէ ամս 9: Աստ գերեաց Սաղմա,
նասար զԽորայէլ և եբարձ զթագաւորութիւնն: Սա-
րգարէ՝ Միքիա յերկոտասանիցն: Խորայէլի կացին
թագաւորք 19 զամս 250: Առաքեաց Սաղմանասար
չորս ազգս Կառօք իւրեանց պահապանս Սամարիայ.
Իսկ ՚ի սատակել զնոսա գաղանացն առաքեաց զքահա-
նայն Լզր և զՏինդ զիրս Մովսիսի ասորերէն:

4408

P. 4424

Լզեկիա ամս 29: Եւ Սենեքարիմ ՚ի վերայ
Հրէաստանի էառ զեիկիրն և սատակեցաւ 185 հա-
զարաւն: Ուսմիլոս զՀռոմ շինեաց և Բիւզաս իշխան
զԲիւզանդիոն, զոր յետ 970 ամի Կոստանդիանոս մեծա-
պէս շինեաց: Աստ Արբունն:

4453

Մանասէ ամս 55. սա ասաց «զտէր ամենակալն»
՚ի Նինուէ ՚ի գերութեանն և արձակեցաւ: Աստ
Բագուկ: Ամովս ամս 12. Յովսիա ամս 31: Աստ
Հոյ, Յուսակ: Մարգարէք՝ Խողզիայ, Լրեմիա, Աս-
փոնիա: Աստ Տուրիթ և Տուրիա՝ փեսայ Հռա-
քուէլի:

4508

4551 P. 4553

Յովաքազ ամս 3. զսա գերի տարաւ Նաքաւով
Փարաւոն կազ: Աստ Կայսակ, Ակայորդի: Լզիակիմ
որ և Յովակիմ ամս 12: Նարուզոդոնոսոր զՀրէաստան
հնազանդեաց և հարկ եդ: Յովակիմ, որ և Յեքոնիա՝
ամս 3: Աստ թագաւորէ ՚ի Հայո Պարոյր առաջին
և այլ 19 թագաւորք. — սոքա բարձան յԱղեքսա-

P. 4566

P. 4569

Մշակութիւն

P. 4580

նորէն : Մարգարէք՝ Ռարուք, Մատթանի, որ և Սեդեկիա ամս 11 : Հայոց՝ Հրաչեայ, Վրաց առաջին թագաւոր Փառնաւազ, որ ՚ի վեց լեզուէ արար զվրացերէնն, նա և զգիր նորա : Լին Նաբուքոդոնոսոր պաշարեաց զԼըուսաղէմ և էառ զնա, և կուրացոյց զՍեդեկիա, և յետ եօթն ամսոց Նաբուղարդան դա՛հապետն այրեաց զտաճարն :

P. 4636

Յեքոնիա 37 ամ ՚ի բանտին ՚ի Ռարելոն ծնաւ զՍաղաթիէլ : Յուծն ամի գերութեանն մարգարէք՝ Պանիէլ՝ երեք մանկունք, Լազերիէլ. իսկ ՚ի 38 ամի գերութեանն մարգարէք՝ Լնգիա, Օւքարիա, Լմրակում, Մաղաքիա, Սաղաթիէլ, Լազր, որ Հոգւով սրբով գրեաց ՚ի մտաց զամենայն գիրս աւրինաց և մարգարէից : Իլմարովդաք արքայ եհան զՅեքոնիա ՚ի բանտէն, զհետ նորա Ռադտասար, որ ետես ղձեռնն հրեղէն, որ գրեաց յորմն գերիս գիրս՝ մանէ, թակեղ, փարիս զոր մեկնեաց Պանիէլ, որ և ետես զտեսիլ չորից գաղանացն : Լստ Փառնաւազ, Պաճոյճ, Կռնակ : Քիրամ արքայ Նուրայ եկաց ամս 30. սա էր յաւուրս Ռաթի :

P. 4692

Սաղաթիէլ լեալ ամաց 56 ծնաւ զՕօրաբաբէլ : Լստ յերկրորդում ամի Ռարեհի մարի լցաւ առաջին եօթանասներորդ ամ գերութեանն, և արկաւ Ռանիէլ ՚ի գուք զառաջինն և ետես զտեսիլ եօթներորդաց եւթանասնից : Լստ Ռարեհ Լըշամայ, առ որ գրեաց Օօրաբաբէլ, եթէ քան զամենայն զօրաւոր ճշմարտութիւնն է : Լստ Կիւրոս պարսիկ զամս երեսուն : Սա սպան զերիս մանկունսն, և կրկին արկաւ Ռանիէլ ՚ի մէջ եօթն առիւծոց ՚ի գուբն : Կիւրոս ետ ցՍաղմանասար հանգերձապետն Յուդայ զ5469 անօթս օսկեղէնս և արծաթեղէնս ՚ի սպասուց տաճարին, և զհինգ բիւրս ՚ի Հրէից արձակեաց ՚ի 17

ամի թագաւորութեան իւրոյ, որք եկեալ հիմն արկին տաճարին. բայց անկատար մնաց վասն շրջակայ աղ-
գացն: Իսկ յ30 ամին Վ իշտասպէն եւ Օօրաբաբէլ
Արուսաղէմ եւ շինեաց զտաճարն զամս չորս. եւ
աստ լցաւ երկրորդ եօթնասուն ամ դերութեանն
Խորայելի եւ սկսան եօթներորդքն Դանիելի: Ի Օօ-
րաբէլէ ցՅուդայ Մակարէ 332 ամք են. Ի Յուդայէ
ցԾնունդն Քրիստոսի 151 ամք: Եօթներորդքն Դա-
նիելի եօթնասուն եւ կէս ամք են: Իսկ մի կէսն
Քրիստոսի 34 ամք են *): Քաջանայ՝ Յետու, որդի
Յովսեփեկեայ: Տմուրիս բամբիշն Մասագեցոց սպան
զկիւրոս: Իսկ Յուդիդ բեղաղուացի սպան զՀողե-
փեռնէս թաթար թուրք:

Օօրաբաբէլ լեալ ամաց 56 ծնաւ զԱրիուդ: Եւստ
Արտաշէս երկայնաբազուկ, որ Ի հինգերորդ
ամին իւրոյ առաքեաց զԼազր քաջանայ շինել զպա-
րիսպն Արուսաղէմի. աստ Լազր որոշեաց զՀրէայսն եւ
զբաբելացի արս եւ կանայս: Իսկ Ի քսաներորդ ամին
արձակեաց Արտաշէս զՆէեմի տակառապետն օգնական
Լազրի: Սա եգիտ զհօւրըն Ի ջրհորին, որ վառեցաւ
տիղմն յետ 70 ամաց: Եւստ Մուրթքէ հաւատարիմն
եւ Լաթեր փոքրիկ աղբիւրն: — Վայ զհաման ամա-
ղեկացին: Քաջանայք՝ Յակիմոս եւ Լազարիսոս: Եւստ
Փառոս, Հայկակ, Արուանդ, Տիգրան, Բաբ:

4680

4727 P. 4725

Արիուդ լեալ ամաց 45 ծնաւ զԼազրիակիմ: Եւստ
Տիրան, Վաջադն, Առուան, Ներսէհ: Քաջանայ՝
Յուդայ:

Լազրիակիմ լեալ ամաց 60 ծնաւ զԱղսվր: Եւստ
Օարեհ, Արմոգ, Բագամ, Վան, Վահէ, զոր սպան
Աղէքսանդր:

4787 P. 4785

*) P. 5. նշ. «Տ».

աշխարհէ.

Լիովը լեալ ամաց 32 ծնաւ զՍաղովկ:

P. 4824 4826

Սաղովկ լեալ ամաց 31 ծնաւ զԼ. քին: Քաջա-

P. 4855 4857

նայք՝ Յովհաննէս, Յաղղուս: Լ. սա Պղատոն և Լ. րի-
ստոտէլ ստաղիրացի. իսկ Լ. զէքսանդր մակեդոնացին
տիեզերակալեաց և զերեսուն և հինգ թագաւորս կորոյս
յաշխարհէ. Սակեդոնացոյ 40 թագաւորք են յետ և
յառաջ Լ. զէքսանդրի զամս 647: Լ. սա երկու թա-
գաւորք ասիացւոց՝ Լ. նաիգոնոս ամս 18 և Վեմետրոս
ամս 17: Բնդ սոսին թագաւորեցին Պտղոմեանքն
յԵգիպտոս, որք ասպարիզօք չափեցին զերկիր՝ զբնա-
կութիւն մարդկան. 12 թագաւորք ամս 296:

4889

Լ. քին լեալ ամաց 34 ծնաւ զԼ. յիուդ. քաջա-
նայք՝ Ոնիա, Սիմէոն արդարն, Լ. յիազար: Լ. սա 72
թարգմանիչքն հրամանաւ Պտղոմեայ զգիրս Լ. բրայե-
ցոցն ՚ի յոյն լեզու փոխագրեցին: Սիմէոն ծերունի:
Լ. սա թագաւորէ Լ. սորոց և վերին կողմանցն Բա-
բելացոց Սելևկիոս ամս 38, թագաւորք 17 զամս 244.
՚ի սոցանէ ապստամբեաց Լ. րշակ քաջ ՚ի Բահլ քա-
ղաքէ ամս 31. թագաւորք 13 զամս 454:

4919

Լ. յիուդ լեալ ամաց 30 ծնանի զԼ. յիազար. քա-
ջանայք՝ Սանասէ, Ոնիայ, Շմաւոն, սորա որդի է

P. 4912 4981

Յեռու Սիրաքայ խրատաղիր՝ նմանեալ Սողոմոնի:

Լ. յիազար լեալ ամաց 62 ծնաւ զՍատթան. քա-
ջանայք՝ Ոնիայ, Յեսուլ, Մենեղաւոս, Լ. կիմոս. առ
սոքօք Լ. նաիգոնոս թագաւոր բռնադատէր զՀրէայսն
թողուլ զօրէնս. յորմէ չարչարէին Լ. յիազար ծեր
քաջանայ և եօթն որդիքն թողաաց և Շմաւոնի՝
Լ. կար, Սակար, Խորէն, Խորսէն, Լ. մինադար, թա-
րսիս և Վաղիգէ. առ որովք Սատթիա քաջանայ ՚ի
Սովդէիմ գեղջէ և Յուդա Սակարէ և վեց եղբարք
նորա զինեալք և սաղաւարտեալք հալածէին զզօրս
Լ. սորոց: Լ. սա Լ. րտաշէս, Լ. րշակ մեծ, որ թագաւ-

որեցոց Հայոց զեղբայր իւր Վաղարշակ ամս 22.
մեռեալ ՚ի Սճբին :

Սատթան լեալ ամաց 38 ծնաւ զՅակոր. քահա- 5020
նայք՝ Յովնաթան ամս 10. Շմաւոն ամս 9: Աստ
Վաղարշակ թագաւորէ ՚ի Հայս. թագաւորք 26
դամս 562:

Յակոր լեալ ամաց 60 ծնանի զՅովսէփ. քահա- 5080
նայք՝ Սիմէոն ամս 8. սա առաքեաց ՚ի Հոսմ վահան
սակի և եա բերել տախտակ պղնձի ՚ի նշան ուխտի.
Հիւրկանոս ամս 26. Արիստարուլոս ամ մի: Սա ՚ի
վերայ քահանայութեան թագ եղ: Աստ Արշական,
Արշանակ, Արշէզ, իսկ ՚ի Հայս՝ Արշակ, Արաաշէս,
Տիգրան, Արտաւազ սակաւակեաց:

Յովսէփ աստուածահայրն 41 ամաց էր, յորժամ 5198
ծնաւ ՚ի Սարիամաց տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ՚ի
Իւթղէհէմ: Քահանայք՝ Յոհաննէս ամս 27. Աղէք
սանդրա կին ամս 9. Հիւրկանոս ամս 34: Ապա
թագաւորէ Հերովդէս պլազդի, յորոյ յերեսուններկու
ամին ծնաւ Քրիստոս, Աւգոստոսի 42, Արշաւրայ 21:
Հայոց Արշամ, որ հարկեաց Հոսմայեցոց, և Արդար:

ՅԱդամայ մինչև ՚ի ջրհեղեղն են ամք 2262 *),
անտի մինչև յԱբրահամ ամք 1019. անտի մինչև
յԵլսն Խորայելի յԱզիպտոսէ ամք 430. անտի մինչև
՚ի Սողոմոնի շինած տաճարին ամք 480. անտի մինչ
՚ի Օթրաբարելի շինած տաճարին ամք 477. անտի
մինչև ՚ի ծնունդն Քրիստոսի 530. միանգամայն ամք
5198.

*) P. 2242. անտի յաշտարակն — 525. անտի յԱթրուհամ մճ 417.
անտի յԵլսն Խորայելի — 505. անտի ճնչև ՚ի Սողոմոնի շինած
տաճարին — 480. անտի ՚ի Օթրաբարելի շինած տաճարին 511.
անտի ՚ի Գնուանդն զրէպոսի — 518. միանգամայն մճ 5198. Եւս (?)
չլի: ՚ի Գնուանդն զրէպոսի ՚ի Լայ թէ — մճ 553.

Արինչէ ցայս վայր առաջնորդ ունելով զնախապետս
 և զթագաւորս՝ շարացարեցի ՚ի նոսա զպիտանիսն սրա-
 տմութեանցս, համառօտելով զմի ՚ի հազարաց. իսկ
 յայսմ հետէ անկաց ՚ի ծուփս խորհրդոց, զի ամենայն
 աշխատութիւնք մեր վասն Հայաստան ազգիս և աշ-
 խարհիս պատմութեանց են. սակայն զի ոչ են ՚ի բնէ
 ինքնակալ իշխանք և թագաւորք մեր, հարկ է զի
 ընդ որոց ձեռամբ անկեալ կան, զնոյրուն թագաւ-
 որսն շարացարել, որպէս զի մերն ամբողջ կալցի զկա-
 րդն: Արդ որպէս ՚ի սկզբանն ՚ի Հայկաց հետէ հնա-
 զանգեցան Հայք Ասորոց, յետոյ Մարաց, Պարսից,
 Մակեդոնացոց, Արշակունեաց, Տաճկաց, Թուրքաց
 և այժմ Թաթարաց, սոյնպէս և երբեմն Հռովմոց,
 յետոյ Յունաց և այժմ պարտ է զՀռոմս կարգաբա-
 նել և զՊարսիկս:

Միածին Արդին ՚ի Հօրէ՝ եղև միածին որդի ՚ի մօրէ՝
 ՚ի Մարիամայ աստուածածնէ: Աւթօրեայ թլփատեալ
 ՚ի բազուկս Հովսեփայ ՚ի Օւլաքարիայ քահանայապետէ,
 քսոտասնօրեայ ՚ի տաճարն ընծայեալ՝ ՚ի Սիմէոնէ և
 յԱննայէ գոհաբանեալ, որպէս ՚ի մոգուցն պատա-
 րադօք պատուեալ, երթեալ յԱղիպտոս և 500 բիւր
 կուսս կործանեալ, և զպալասանին պատճառն սրա-
 տմութեան իւրոյ թողեալ՝ գարձեալ և ՚ի Վալիլիա
 սնեալ, երկօտասանամեայ ՚ի տաճարին վարդապետեալ,
 երեսնամեայ ՚ի Յորդանան ՚ի Հովհաննէ մկրտեալ, և
 ծիրանի բոյաբոյր բարբառով ՚ի Հօրէ և յարիխախա-

զայ աղանակերոյ Հոգւոյն վկայեալ, ի Սոռնորայ
ընդ սեռս սատանայական մըցեալ և յաղթեալ և նշա-
նօք բաղմօք բարեհաշակեալ, երկոտասան և եօթա-
նասուններկու աշակերտս ընտրեալ և նոքօք զտիե-
զերս աշակերտեալ, ի խանդայող Հրէից խաչեալ
և ի Հովսեփայ թաղեալ, զգժոխս աւերեալ և զորս
հաւատով զնա ծանեան աղատեալ, ո՞ մարդ մեղաւոր
ամ պաշտեցեալ և ջ կախարդ անդեղջ մնացեալ. զնոսա
ոչ աղատեալ ինքնիշխանութեամբ յարուցեալ և
յայտ յանդիման յերկինս վերացեալ, զՀոգին սուրբ
յառաքեալսն առաքեալ, որք զերեսուն հազարս աշա-
կերտեցին ի Հրէից և ապա ընթացան յօլորտս տիե-
զերաց և դարձուցին զազգս մարդկան ի խաւարէ
կռապաշտութեան ի Լոյս աստուածգիտութեան:

Թագաւորին յաւիտենից մատուցին մողքն զընծայս
խորհրդոյ, Սէլքոն պարսիկ, Գարասպար հնդիկ,
Բաղտասար արապ: Առաքեաց Արգար առ Յիսուս
գիր աղաչանաց, և նա առաքեաց նմա զսրտակերն իւր՝
նկարեալ ի գաստառակի, զոր յետոյ Նիկիփոր տա-
րաւ ի Առստանդնուպօլիս:

P. 34

Խաչի Յիսուս յԱրուստղէմ վան մարդկան:
Փիլոն իմաստասէր և Գալիլանոս բժիշկ:

34 P. 41

Բառնարաս*) զԱնտիոք դարձոյց. Սատթէոս գրեաց
զաւետարանն յԱրուստղէմ երկացցի բարբառով:

39

Սոֆն զոր ասաց Ազարոս. Սարկոս գրեաց զաւե-
տարանն յԱղէքսանդրիա լատին լեզուաւ:

49 P. 48

Ղուկաս գրեաց զաւետարանն ի Հռոմ և աւա-
րտեաց յԱնտիոք ասորի զրով. զՅակոբոս սպանին
Հրէայքն և զխաչն Քրիստոսի թաղեցին: Ներոն
զՊետրոս և զՊօղոս սպան ի Հռոմ:

56

*) P. Պետրոս.

հիւսիսային

P. 72 70

Վեպապախանոս կոտորեաց զՀրէայսն և երարձ
զքահանայութիւնն և զթագաւորութիւնն :

P. 86 96

Յովհաննէս գրեաց զաւետարանն յառաջ ՚ի Պա-
տմոս, յետոյ յԱփեսոս յունարէն :

P. 132 89

Արտաշէս շինէ զԱրտաշատ : Սեկունդոս լռակաց
խմատասէր : Առաջին ժողով Արիկոյ, որ զՍաբէլ
նգովեաց : Արիկոյ, Սիմաքոս, Թէոփորիտոն : Հի-
նգերորդ թարգմանութիւն գտաւ յԱրիկոյ վեցերորդ
թարգմանութիւն գտաւ յԱմաւոս, եօթներորդ թա-
րգմանութիւն արար Որոգինէս վեցիջէն :

P. 291 287

Թագաւորէ Տրդատ և չարչարէ զսուրբն Վրիգոր
ամս երկուս, և արկանէ ՚ի վիրապն ամս 13, և ինքն
սպանանէ զսուրբ Հռիփսիմեանս ոգիս 36 և հարեալ
բարկութեամբ ՚ի Տեառնէ՝ լինի խոզ աւուրս 75 և
բժշկի հոգւով և մարմնով ՚ի ձեռն սրբոյն Վրիգորի՝
որդոյ Անակոյ և Ոգոհեաց : Չեռնադրի սուրբ Առ-
սուորիչն կաթուղիկոս ամենայն արևելից և հիւսից,
և բերէ ՚ի Հայս զնշխարս Յովհաննու և Աթանա-
զինեաց՝ աների իւրոյ և զնէ ՚ի յիննականեայսն և տայ
զատեղին ՚ի ձեռն Օլենորայ եպիսկոպոսի : Աս արար
զՏարոնոյ Պատմութիւնն, և Ագաթանգեղոս զՀայոցն :

Հաւատան յԱստուած Վիրք և Սիհրան թա-
գաւորն ՚ի ձեռն Առնեայ : Ուռնայր թագաւորն, և
ամենայն Աղուանք ՚ի ձեռն սրբոյն Վրիգորիսի նոյ-
նակէս և մեծն Կոստանդիանոս ՚ի ձեռն սրբոյն Սե-
ղբատրոսի :

Արթան Տրդատ և սուրբն Վրիգոր ՚ի Հռոմ ՚ի
տեսութիւն նոյա եօթանասուն հազարօք, զնէն ուխտ
ընդ միմեանս երկու արքայքն՝ զարիւն Քրիստոսի
խառնել ՚ի մեղանն, զի մի գրժեսցեն : Լատուն Հայոց
զձախ Անգրէի և Արուսաղէմ զսուրբն Յակոբ տեղի
իջևանի և զսնարից կուպայն և կանթեղ մի ՚ի վերայ

գերեզմանին Քրիստոսի: Իսկ իջումն լուսոյն խնդրուածք է նր. լուսաւորչի: Իսկ ՚ի դառնալն ՚ի Հայս հարկանէ Տրդատ զՀոնն ճոպանաձիգ, շինէ զբերդն և զսարաւոյթն Պառնոյ, աւերէ զՅեկրատան, և շինէ զՊապրէժ:

Առդովն Նիկիոյ 318 հայրապետաց, որք նգովեցին 325 P.330
զԱրիոս: Վիւտ խաչին յԱրուսաղէմ ՚ի Հեղինեաց: Շապուհ յարոյց հալածանս եկեղեցւոյ յարևելա: Հովիւք թաղեցին զսուրբն Վրիգոր: Արևումն սուրբ խաչին յԱրուսաղէմ յաւուրս Աիւրղի:

Անգրէաս զշարագրութիւն տումարացն յօրինէր 352 P.354
զերկհարիւրակն: [Շինէ Խոսրով զՎուին: Սովսէս և Պանիէլ 3870 սրբովք կատարին ՚ի Վիգատիայոն: Արտեմի ընթերցուածն: Պապ և Աթանագինէս կանամբք և որդւովք ըմպէին յեկեղեցւոջ, հուր անկեալ ՚ի վերուստ անդրնդասոյղ արար զնոսա զամենեսին:

Ասուրբն Ներսէս կարգեաց ՚ի Հայս 900 իշխանս 366 P.370
բարձի, չորս հարիւր եպիսկոպոսունս և երկու հազար վանայ: Արևեցան զօրք հրեշտակաց՝ դնալով ընդ երկինս: Աստ աստուածաբանն, Բարսեղ, Նիւսային, Ապիսիան, որ յայանեաց զաղանդս մինչ ՚ի Քրիստոս և ՚ի Քրիստոսէ մինչև յինքն:

Առդովն Կոստանդնուպօլսի 150 հայրապետաց, որք 381 P.396
նգովեցին զՍակեդոն: Ծնաւ յԱնտիօք մանուկ մի մուրվօք, չորսոտանի և չորսձեռնի: Վերութիւն մեր ազգիս ՚ի Շապհոյ և ոսկերաց թագաւորացն:

Տեսանէ սուրբն Սահակ զտեսիլ տալազայիցն: 402 P.410
Յեմաւուս ծնաւ տղայ ք զլիսի դէռնի. ք տարի ապրեցաւ և դ օրով մինն մեռաւ յետոյ: Աստ Ոսկի բերանն, որ արար երկոտասան հազար ճառս, որ են ութ հարիւր գիրք: Յայանեցան նշխարք նախաւիկային ՚ի ձեռն Վուսկիհանոսի քահանայի: Աւթաղի

Եղէքսանդրացի յօրինեաց զցանկ առաքելոցն և զգործոցն: Թագաւորքն Հռենաց և Պարսից բաժանեցին զաշխարհս մեր ՚ի վերայ ինքեանց:

P. 424 428 Սկիզբն դպրութեանց հայ զրոցս ՚ի ձեռն սրբոյն Սահակայ և Ս'եսրովայ, որք վաթսուն աշակերտօք աշխատեալք Թարգմանեցին զամենայն Հին և Նոր կտակարանս: Կատարեցան աշակերտքն Մաշտոցի յԱստղաբլուրն:

P. 438 431 Ժողովն Լսիեսոսի երկու հարիւր եպիսկոպոսաց, որք նդովեցին զՆեստոր: Սուրբն Մարութայ շինէ զՄուֆարղին և ժողովէ զ285000 սրբոց նշխարս:

P. 460 449 Ժողովն Լսիեսոսի վասն Փլաբիանոսի: Մովսէս հայոց պատմագիրն: Արն Պարսում որ 54 ամ ոչ նստաւ,

452 Բարձաւ Թագաւորութիւնն Երչակունեաց և քահանայապետութիւն յազգէ սրբոյն Վրիգորի: Վերափոխումն նշխարաց Ասկերերանին: Հայտնեցան Լնա նիայքն ՚ի ձեռն Մալխութայ: Շինէ Լնատու զԿարնոյ քաղաքն հրամանաւ փոքուն Թէոդոսի:

P. 472 Ժողովն քաղկեդոնի վեց հարիւր երեսունևվեց եպիսկոպոսաց, որք նդովեցին զԼւստիքէս: Վիւտ զլիւոյ Կարապետին Ալմեսիա: Կատարումն սրբոց Վարդանանց: Հրայրեացք ՚ի Կոստանդնուպօլիս ՚ի ծովէ մինչև ՚ի ծով: Մին ամիս օդդ փոշի տեղեաց Թիգ մի. ՚ի բազում տեղիս հուր վայթեցաւ և փողանման ամպ լուսաւոր երևեցաւ զաւուրս քառասուն: Սուրբ Շուշանիկ նահապաղեցաւ և Լնդրէաս զՆուեաց խաչն ՚ի Սպեր տաքաւ: Պարտաւ շինեցաւ ՚ի Վաչէէ արքայէ:

500 Լգիտ Վառնիկ զնշխարս սրբոյն Վրիգորի: Սուրբն Թաթուլ և Վարոս և Թովմաս: Պաւի կաթողիկոս պարսից: Պիղծն Բարձումայ, որ զ7700 եկեղե-

ցականս կոտորեաց : Վ ախթանկ վրաց թագաւորն
դՏփխիս շինեաց : Սուրբն Սիմէոն սիւնակոնն : Աստ
Վ աշագան զնշխարս սրբոյն գտանէր, և 365 եկեղեցիս
շինէր : Սուրբն Շուփհաղեշոյ : Լաղիշէ և Վ ագար
ժամանակագիրք : Նիկոպօլիս և Նիկոմիդիա կործա-
նեցան շարժամբ : Աստ սուրբն Լըրիցակ : Տեառնթագ
և Վ առակ և Վ ահան կատարին : Յակօր սրճեցին
արար 700 ճառս :

Կաւատ 400 կոյս աղջիկ զոհեաց Ողբ կոոց իւրոց :
Հուր անկեալ յԱնտիոք այրեաց զարքունիսն և վեց
օր ոչ շիջաւ : Վիւտ նշխարաց թագէտսի առաքելոյն
և Սանդրխտոյ կուսին ՚ի ձեռն Արաւիոսի : Բարսեղ
ճոնն յաւուրս Ներսեսի շինողի, որ եօթն անգամ
ետես գլխիստոս, սա սրբազրեաց զշարականոցս, որ
ճոնընտիր կոչեցաւ : Մարդամահ սաստիկ : Անյայտ
եղև ջուրն սելովամ յԱրուսաղէմ հնգետասան ամս :
Հուր երկնային այրեաց զբալբաք : Լըրեւեցաւ ՚ի
Արիւիկիա կին մի, որ գիրկ մի երկայն էր քան զամե-
նայն մարդ, անկեր և անխօս, և ՚ի կուղպական մի փող
առնոյր, եկաց բազում ժամանակս և անյայտ եղև :
Եղաւ երկհարիւրեակն Անգրէասաց ՚ի մարտի 25 և
յապրիլի 4 չկարացին գնալ, ուր սկիզբն էր, զի ինն
լրմունք ՚ի մէջ էին : Ապա խափանեցան և խմաստունք
ժամանակին կարգեցին զթուական Հայոց :

520 P. 530

P. 553

Ակիզբն թուականին Հայոց :

552 }
P. 553 A. 1.

Արբոյն Մովսէսի կաթողիկոսի հրամանաւն՝ Տա-
րոնային Աթանաս ՚ի Վլակայ վանաց արար զտոմար
Հայոց : ՚ի պլիթ թվին ասորոց, և զմէթ թվին երբա-
յեցոց և յիթ թվին Հռոմոց և ՚ի իլ թվին եգիպտա-
ցւոց, և ՚ի Ժ թուին եթովպացւոց և ՚ի . . . թվին
արաբացոց, . . . թվին մակեդոնացւոց, ՚ի Կ թվին Հայոց,
սկսու թուականն տաճկաց :

- Սուրբն Սոփի ՚ի Յուստիանոսէ հիմնարկի: Յիպոփ-
բուզիա նահատակն: Զքհեղեղն զՌուհայ տանի: Ութն
ամսով և շէթութիւն: Տէր Աբա կաթողիկոս Աղուա-
նից ՚ի Ղարբանդայ ՚ի Պարտաւ գայ և դնէ զաթոռն:
A. 10 Աղաւ հինգհարիւրեակն յԱղէքսանդրիա յԱսաց և
յայլ 36 զխոնաւորաց, (յորում) զոր իռիոնն պատա-
ռեաց: Դարժ ահագին ընդ ամենայն աշխարհ. տա-
րածամ մահ և կայծակն ՚ի կողմն հիւսիսոյ. վայ զԱն-
աթոք: Աջ աստուծային երևեցաւ ՚ի սուրբ մատրանն
A. 14 և ՚ի սուրբն Սիոն աստուածածին՝ Յիսուս ՚ի գրկին:
Չար և զառն ժամանակ. հինգ հազար աղջիկ քրիս-
տոնեայք կամաւ անկան յԱթլ գետ, զի առ խաքան
տանէին: Կենդրացիքն կոտորեցան ՚ի Ղորահարէ
հրէէ: Իշխանք հայոց ապստամբեալ ՚ի Պարսից՝ ձեռն
ետուն ՚ի Յոյնս: Խաւարեցաւ արեգակն ժր՝ ամիս ՚ի
Պայիոսէ*) մինչև ցյեալինն Յուստինոս 50 թագաւորք
A. 30 փռանկք էին, իսկ ՚ի Տիբերէ և այսր թագաւորքն
հռում լինէին:

571 Սարգան Սամիկոնեան սպանանէ զԽոսրով պա-
րսիկ իգամոլ և ինքն գնաց ՚ի Վոստանդնուպօլիս, և
հինգ գրիւ արծաթոյ գնէ զարևելեան գուռն սուրբ
Սոփիին: Գրիգոր և Վրթանէս վարդապետք ՚ի Յոյնս
գնացին. իսկ քաջարան Ասորիք ՚ի Հայս եկին՝ և
երկոքինն ոչինչ օգտեցան:

Սմբատ Բագրատունի գնաց ՚ի Վրկանք, որ է
Սագաստան, և գտանէ հայք մոռացեալ զլեզու, և
կարգէ եպիսկոպոս նոցա զՀարէլ:

A. 50 Տիրանուն կաթողիկոս աղուանից արար լուծմունք
500 զժար բանից:

Սարսն նստի կաթողիկոս ՚ի Վիրս առանց պա-
տրիարգին Անտիոքու:

*) P. ՚ի պայտանոնէ.

Խաւարեցաւ կէս արեգականն 10 ամիս :

Լարևի Մահմետն :

611 A. 60

Լարևոտասան հազար Հրէայք զնան առ նա՝ տա-
նելով զՎիրս ծննդոց :

Կամեցաւ կայսրն Հերակլ կոռւել ընդ Մահմետի :
Լին այր մի առ նա և երբեր նմա զՎիրս Հեմինդրոսի
և ԶԷմինդրոսի*), յորս կայր գրեալ, թէ 240 ամ տուեալ
է նոցա իշխանութիւն :

Արճէշ առաւ Դ Տաճկաց :

Վիրք Դ բաց կացին Դ միարանութենէ Հայոց : 615 A. 74

Սաստիկ սով և սուր Ղղուանս :

Տէր Վիրոյ կաթողիկոս :

Տէր Կոմիտաս մեծացոյց զվկայարան սրբոյն Հռիփ-
սիմեայ :

Տէր Աղբ ընդարձակէ զվկայարան սրբոյն Վայիա-
նեայ : A. 88

Եւք Տաճկաց Դ Հայս :

Ժողով Կարնոյ քաղաքի և Աղբայ հաւանիլն :

Սոքն սաստիկ և հողմն քակիչ ընդ ամենայն երկիր :

Բարձան թագաւորք Պարսից՝ վերջինն Յազկերտ, 637 A. 100
որք տիրեցին զամս 418. թագաւորք քսանւ չորք :

Տաճիկք առին զաշխարհակալ իշխանութիւն.
զՎուին էառ Տաճիկն և 1200**) կոտորեաց Դ սուրբ
Սարգսին : Պատերազմ վասն նկարեալ եկեղեցւոյ, զոր
էլոյծ Յովհան Մայրավանեցին :

Շինողն Ներսէս շինէ զառապարի սուրբ Վրիգորն՝ 641
զգարմացուցիչն տիեզերաց, որ քակեցաւ Դ Տաճկաց :

Լրեցաւ խաչն Վարադայ Դ ձեռն Թողկայ :

A. 113

Փիլոն Տիրակացի :

Յակոբ Ուռհայեցի արար զնոր Թարգմանութիւն :

*) P. Դ ջինդոսի.

**) P. 12,000.

Հաւատան Հոնք յԱստուած ՚ի ձեռն Խորայելի:
Ենանիա վարդապետն արար անշարժ տոմար:

Պրիգոր իշխանն շինէ զԱրուճայ եկեղեցին և տէր
Ներսէս զՆազուանայն:

Հողմ սաստիկ ել ՚ի հիւսիսոյ, փլոյց բազում
եկեղեցիս և շրջեաց դանտառս:

A. 130

Երեւցաւ աստղ մի զիսաւոր՝ Նշան սովու և սրոյ
և մեծի սասանութեան:

690

Տէր Պրիգորէս՝ Երշարունեաց եպիսկոպոս, արար
զընթերցուածոց մեկնիչն, ՚ի խնդրոյ Ներսէսի կամնա-
րականի:

Տաճկունք բարձին զպատկերս ՚ի դահեկանէ և
գրով գրոշմեցին:

✓ Երջել և Սիհր թագաւորք Վրաց հարին զԱր-
ուանն մերձ յԱնակոր բերդն. իսկ Եօթնականեան
գետն տարաւ ՚ի տաճկաց 23000 մարդիկ և 35000 ձիս,
վասն որոյ հարաշիսձղալ և ցխէնիսձղալ ասին:

A. 150 696

— Հայր Սողոմոն արար զտօնականն ՚ի Սաքենիս:

Խլաթայ ծովն սառեաւ: — Զսուրբ Պրիգորի
վանքն այրեցին:

Մահմէտ զՍեան էառ:

Եշոտ զՊարօնից սուրբ փրկիչն շինեաց:

A. 160 704

Կամս ամիրայն զհայոց իշխանսն այրեաց՝ ութհա-
րիւր ՚ի Նախջաւան, և չորս հարիւր ՚ի Խրամ:

Երզլաղիզ շինեաց զՊուին. Սուլիման զՊարբանդ
քակեաց, և այլ շինեաց:

A. 170

Շամայ Հեշմայ հրամանաւ Հերթն եկեալ ՚ի
Հայս աշխարհադիր արար:

Սովն սաստիկ և քնքումն պատկերաց յեկեղեցոյ:

Մահն Եշոտոյ և խողասպանութիւն:

Եղիտ օրէնս եղ՝ ոչ ըմպել Տաճկի գինի:

719

Յովհանն () ձնեցի արար ժողով ՚ի Մանազկերտ

և եհան զհոռոմն և զհայսն իւր ՚ի հայոց : Սով տա-
ստիկ, և Ռաբան զՄաքենացոյ սուրբ ուխտն պրեաց :

Զհրհեղեղն զՈւռհայ տարաւ :

Մարդամահն :

Վայոց Զորոյ ընկղմումն :

Դղորութենէ խաչին Քրիստոսի 50 բիւր տաճիկք
ծովասոյզ եղեն ՚ի Կոստանդնուպօլիս, և արձակեցաւ

A 194

Սսլիմ ՚ի 1 ևոնէ պատմել զփառս Քրիստոսի :

Վահան գողթնացի կատարեցաւ :

737

Զափր շինեաց զՆաղատառ քաղաք ՚ի վերայ
Տիգրիս գետոյ :

Շարժն ահագին, որ թողց զգեօղն ՚ի թափօրա-
կան լեռանոտանէն, և բազում քաղաքք և գեօղք
և գաւառք փլան : Լըկու նոր աստղ երևեցան՝ մին
յարեւելք և մին յարեմուտք : Լըկու ամիս օդդ փոշի
տեղեաց թիզ մի : Լըլեն ցոլմունք ահագին աստեղաց
և շարժ սաստիկ :

A. 200

Լըղլլայ զերեք տարւոյ մեռածին հարկն ՚ի կե- 758
նդանոյն խնդրէր բռնութեամբ, և հատաւ յամենայն
յաշխարհէ ոսկի և արծաթ :

Մեռեալք ութ յանկարծակի յարեան և ոչինչ
խօսեցան :

A. 210

Լըկն մարախ բազում և կարկուտ՝ մին հինգ լիտր,
և փլոյց շինուածս բազումս :

Կապիկք կատաղեցան և բազում ֆնաս արարին :

Լըլեցաւ կին մի ՚ի Ռուքրայ, որ ՚ի ծնէ կաթն
ոչ եկեր և ոչ այլ ինչ կերակուր :

Ստեփանոս Սիւնեցին. տէր Լըիրեմ. Լնաստաս, 771 A. 220
Խաչիկ և Դաւիթ վարդապետք մեծիմաստք :

Օհրաղինա, զթաւին և զԼըլենի կոտորեցին տա-
ճիկք և գերեցին. զՄուշեղ, զՍամուէլ և զայլ
աղատագունդս հայոց կոտորեցին ՚ի գատկին :

A.230 781

Ըստ սրտերազմեցան սաստիկ մոգք և տաճիկք :
 Եւ իսկ առաքեաց առ Սահադէ զգիրս յանէսի և
 յամրէսի :

A.240

ՅՈՒՈՏայ գտաւ տապան մի հրէի և հաղար ամայ
 գիր ՚ի վերայ, թէ «հաւատամ որ Քրիստոս ՚ի կուսէ
 ծնանելոց է և լոյս նորա ծագէ ՚ի վերայ իմ» : Եւ
 նսկէս և ՚ի Կոստանդնուպօլիս գտաւ տապան մի մա-
 րմարեայ և գերաւ ՚ի վերայ. — «զինչ օգուտ է
 ծածկելոց զիս, զի յաւուրս Կոստանդեայ և մօր նորա
 Հեղինեայ արեգակն տեսանելոց է զիս» :

791

Պանդակուն քահանայ գտաւ զպատմութիւն մատին
 Պետրոսի առաքելոյ :

Սահակ և Յովսէփ ՚ի Կարնոյ քաղաքն կատա-
 րեցան : յՅգամայ ց, ՚ի քսէ պք, հայ թիւն մխթ :

A.250

Սահար կրօնաւորն դարձոյց զամիրայն :

Խաչնումահն սաստիկ և սոփն ընդհանուր, մեկ օրն
 3000 ոգիք մեռան ՚ի Կարնոյ քաղաքն :

Եւ ին թշնամին յԱսիի դուռն և առան բազում քա-
 ղաքք :

Իբրէհիմ Թազաւորեաց ՚ի Բաղտատ :

Ի Խառան գտան բազում կռապաշտք :

Շարժն ահագին, որ լերինքն Կողատու յիրար հա-
 սանէին, փլաւ լեռան մի և արգել զԼաիրատ գետ օր մի :

Եւ յաիկուռայ ջանայր զԼճոտ իշխանն քաղկեդոնիկ
 առնել, իսկ Բուրէտ վարդապետն առաքեաց զՆանան
 սարկաւազն իւր, որ յաղթեաց Եւսիկուռայ և մեկնեաց
 զաւետարանն Յովհաննու :

Սաքի ամիրայն *) զվանորայսն հայոց և զամենայն
 եկեղեցիս կողոպտեաց և ՚ի Բաղտատ յղարկեաց զու-
 սկին և զարծաթն :

*) P. Սուլէ ամիրայն.

Սմբատ Աբլաբայ. սա է նախնին թոնդրակեցոց աղանդին:

Յաւուրս տէր Ղաւթի փարսման քահանայ Կա-
կադեցի որոշեալ ՚ի հայոց՝ ՚ի Վիրս դարձոց զՕռ-
նդէացիսն, այս է Օադն, որ կան այժմ ՚ի հոռոմս:

Օռփն Անդրիանու ընկէց արտաքս (զձուկն) քա-
ռասուն գիրկ երկայն և նոյնչափ լայն:

Ապուսասլ էառ զԱմուրիա, ուր կայր հազար
վանք կուսից, զորս ետ զօրաց իւրոց:

831 A.280

Սահադի եկն ՚ի հայս թագաւորեաց. իսկ Սահակ
իշխանն հարկանէ զնա և սպանանէ զօրօքն, նաև
զզօրավարն տաճիկ Հասան:

Ի ինի անձրև 40 աւր, և վիշապաձուկն մի ելանէ
՚ի Ասորիական ծովէն և ուտէ զամենայն ձկունս Կուր
գետոյ:

Ղաւութ՝ որդի Ապուսասլայ տաճիկ եղ օրէնս
քրիստոնէի ոչ բառնալ զմեռեալս և ոչ խաչ վարեւ,
կամ ժամ հարկանեւ, և ոչ խող պահեւ:

Աստ թաւմամ սուտ աասուլն, և մարախ ծնծղկի
չափ, որ եկն ՚ի Խաղրաց:

Նսրն և Վապուքն քրիստոնեայ եղեն:

841 A.290

Գուրգի՝ որդի Օւաքարիա թագաւորի, զնայ ՚ի
Բաղտատ հրաշաղան յօրինուածովք:

Սասնեցիք զԱպուսէթ սպանին:

Լըրեցաւ հուր երեք գիշեր:

Եկն անձրև, որ կեղևէր զծառս և բերէր քարինս:

Սաջոր ամիրայն էառ զՍճիթայ և կոտորեաց զխաչն
Նունեայ:

Շապուհ արծրունի նահապետակի ՚ի Բաղտատ:

851 A.300

Բուղայ կալեալ զամենայն իշխանս և զաղտոս
հայոց՝ սպան, զկէսն մարմնով և զկէսն հոգւով:

Օգտարիա կաթողիկոսն ՚ի միում առուր ընկալաւ զսարկաւաղութիւն, գրահանայութիւն, զեպիսկոպոսութիւն և զկաթողիկոսութիւն:

Բարձաւ վարագոյր եկեղեցեաց հոռմի. զի ՚ի կոստանդնուպօլիս չէ եպիսկոպոսք նստան կախարդք և կռապաշաք և սուտ պատարագ առնէին:

Շարժ յաղու հացսն, որ ՚ի Ղուին մեռան ՚ի միում գիշերի երկոտասան հազարք:

Վասիլ կայսրն առաքեաց Մշոտ իշխանին մասն ՚ի տէրունական խաչէն և զիր ՚ի Փաւտ պատրիարդէն:

A.320 871 Յիսէ՛ Շէխայ որդին, ետ ալամ և խաչ ՚ի վերայ Օգտարիա կաթողիկոսին:

Նիկիտն եբեր ՚ի հայս զհոռմայրի սք նշանն, և զայսահարի զրոյցն, զոր բժշկեաց սւրբն Գրիգոր:

Համամ, որ և Յոհաննէս Բագրատունի, մեկնեաց զԱռակսն և եդ զվերջի գուրզացսն ՚ի գլուխ Սաղմոսացն:

A.334 885 Թագաւորեաց ՚ի Հայս Մշոտ Բագրատունի յետ 434 ամաց բառնալոյ Թագաւորութեանն Մշակունեաց:

Մտ հայր Գագիկ, հայր Մհարոն, տէր Սաշտոյ, որ 40 ամ հաց ոչ եկեր:

Շապուհ Բագրատունի պատմագիր:

A.350 901 Տէր Յովհաննէս կաթողիկոս պատմագիր:

Բարձաւ իշխանութիւնն տաճկաց և զօրացաւ Թուրքման Սալչուքն: Մք յիսուն իշխանք սասնցիք՝ նեղեալ ՚ի Թուրքաց գնացին ՚ի Աիւլիկիա և Մստուծով տիրեցին սակաւ սակաւ:

Շարժ սաստիկ ՚ի Թւրակիա, որ պատառէր զերկիրն և զբաղում եկեկեցիս զլանէր:

Ելանէր Թաթարն ՚ի Ղարաղումայ. ասէն, թէ սպիտակ շուն առաջնորդէր՝ նոցա և զմոլորեալսն հաշելով դարձուցանէր, մինչև հասին յԱրաղ:

Թագաւորն Սմբատ տիեզերակալ շինեաց զԱնի քաղաք, որ Թաղքմանի Խնածէս. սա կալաւ զՍուլտանն և ծամեր ետ առնել Տաճկաց որպէս կանանց: Կալաւ և զՎեմեաւորն Թագաւորն Վրաց և զԲագոււմ Վրացոյ ձեռսն խաղեաց, ուստի և Ալիսալէ անուանեցան: Օսա խաչեաց պիղծն Յուսուփ ՚ի Ղուին. և կատարեցաւ մարգարէութիւն Սովսեսի Խորենացւոյն, որ ասաց, «Տագրատունիքդ Թագաւորէք ՚ի Ղուին»:

Յետ սորա Թագաւորեաց Ղազիկ արծրունի, որ զկղզին Աղթամար քաղաք շինեաց:

Թագաւորեաց Աշոտ երկաթ:

921 A. 370

Ղաւիթ և Ղուրդէն իշխանք կատարեցան ՚ի Ղուին: Արաս Թագաւոր շինէ զԿարուց կաթուղիկէն և զԿարմընջաձորն, զԿապուտքարն, զՂապրավանս և զՀոռոմոսի վանս: Սա եհար զՏէրն ՚ի Կարս և զԹաս գլխոյն յոսկի կալաւ և նովաւ ըմպէր գինի:

A. 380

Տէր Անանիա կաթողիկոս զԱրևնեաց եպիսկոպոսն ընդ բանիւ արար և յետոյ արքեպիսկոպոս անուանեաց:

Խոսրով անձեացեաց եպիսկոպոսն արար զմեկ նութիւն Աղթամատուցին, զոր գրէր Սահակ որդի իւր:

Շինեցան Հաղպատ և Սանահին ՚ի Խոսրովանոյշ Թագուհւոյն:

A. 417

Աստ եղև սկիզբն Թագաւորելոյ Տագրատունեաց ՚ի վերայ Վրաց, զի Ղուրդէն ՚ի Վիրս և Սմբատ եղբայր նորա ՚ի Հայս Թագաւորեցին: Սա զԱնուոյ պարիսպն ամրացոյց և զմեծ կաթողիկէն հիմնարկեաց:

981 A. 430

Վահրամ իշխանն զմարմաշէնն շինեաց:

Աստ Աղուանից պատմագիրն Սովսէս Կաղանկատուացի և Ղրիգոր Նարեկացի և Ուխտանէս պատմագիր:

Դաւիթ կուրապաղաւն էառ զՍանձկերաւ և Վար-
րիէլ որդին Զօսկարայ եհար զՍամլան յԱստ-
հունիս:

A.450 1001

Շինի սուրբն Վրիգոր աննման ՚ի յԱնի, որ պիտի
հանգուցեալ է: Շինի և Հաւուց թառն ՚ի Վեդ-
րգեայ իշխանէն Քեղույ:

Ըստ Ստեփաննոս Ըսողիկ պատմագիր և Ըրիստա-
կէս Լաստիվերտացի և Սամուէլ հայրն Կարմնջա-
ձորոյ զտօնացուցական յօրինէր և սուրբ հայրն Ըստմ
վարադեցի զհռոմագիրն կարգաւորէր. իսկ հայրն
Սիմէոն արար զԸղամագիրքն հարիւր և մեծասան*)
Ճառ ՚ի խնդրոյ Սենեքերիմայ՝ թագաւորին Վասպու-
րականի:

Տիմոթ վարդապետն արար զմեկնութիւն Ըրա-
րածոց:

Կատրամիտէ թագուհին կատարեաց զկաթողիկէն
Ընոյ:

Սմբատ Սագիստորոսն շինեաց զՆքնայրն:

A.460 1011

Շարժ սաստիկ յառաջաւորին. ընկղմեցաւ Լը-
նկայ ողջոյն, և մնաց միայն տունն Կիրակոսի ողորմա-
ծին: Բազում եկեղեցիք և բերդք տապալեցան:

Հուր անկեալ յԱնտիոք պրեաց զեկեղեցի Վու-
կասու աւետարանչին:

Տուղրիլ Սուլտանի սպասաւարն Քրիտարի էառ ՚ի
Հալպայ և ՚ի Վամշխայ մինչ ՚ի Քաղկեդոն և ՚ի
Տրապիզոն:

Իպն Խոսրով՝ թագաւոր պարսից, զարմացոյց զաշ-
խարհս իմաստութեամբ իւրով. — սա քրիստոսանէր և
տօնաւէր էր, եւ թագաւոր ՚ի Հայս և հնազանդեաց
զՎիրս:

*) P. 151.

Ի Տրապիզոն յաւուր Հայտնութեան հանդիսացաւ տէր Պետրոս կաթողիկոսն: Սա շինեաց զԱուրմարի և զԾառաքար:

Վէստն Սարգիս՝ շինող բերդից և վանորէից:

Ի հոկտեմբերի երեքն յերեկորեաց երկինք պատուեցաւ յեզրէ յեզր և անդունդք գոչեցին, և արձակեցաւ սատանայ ի կապանաց մկրտութեան Քրիստոսի:

A. 477

Արեգակն խաւարեցաւ ի քաղոցի 13 յուրբաթու 1031 A. 480
 ի միջօրէի և արձակեցաւ սատանայ ի կապանաց խաչելութեան Քրիստոսի:

Այրիատ իշխան երկոտասան հաղար հեծելի... *)
 Սա շինեաց զԿեչառուս և եհան զառուն Արեանայ:

Օկալափի կայսրն կուրացոյց կինն Միխայելի, և ի տեղն գտին քար մի և ի վերայ գրեալ, — «Թէ աստ թագաւորն խաւարի»:

Աուլիման թագաւորեաց ի վերայ Հայոց և Հոռ 1041 A. 490
 ոմոց և զսուրբն Պետրոս յԱնտիոք մկրիթ արար. և այս եղև սկիզբն իշխանութեան տանն Վանիշմանայ ի կապադոկիա:

Մոնոմախն երարձ զԹագաւորութիւնն Ռազրա 1045 A. 493
 տունեաց, որք 10 թագաւորք կալան զամս 160:
 Սոյնպէս եհան յաշխարհէս մերմէ զկաթուիկոսն տէր Պետրոս և նստոյց ի Սերաստիա, և անտի և այսր ոչ եկն առ մեզ կաթողիկոս: Իսկ ի զարմէ քաղրատունեաց մնացին ի Վիրս և ի Մաճնաբերդ և ի Նոր բերդ, որք կալան զբազում գաւառս և շինեցին բերդս բազումս: Իսկ Մոնոմախն, որ կալաւ զՎաղիկ թագաւորն՝ եա զիշխանութիւն երկրիս Վրիգորոյ Մագիստրոսի, որ շինեաց զեկեղեցին Կեչառուսայ: Սա

*) Պակասին Էսթրէն.

է որդին Հովում Վասակայ՝ շինողին Բջնոյ, Կայենոյ
և Կայծոնոյ, զոր յանդէտս սպանին ՚ի Սերկիլէ:

Եւստ տիրեցին Կիւլիկիոյ Ռուբինեանքն. դատ
արար Եստուած զրկելոցս. զի Հոռոմն եբարձ զմեր
Թագաւորութիւնն: Իսկ Եստուած զերկիր նոցա ետ
Հայոց, որք և այժմ Թագաւորեն ՚ի նմա:

A. 500 1051 Յովհաննէս վարդապետ Տարոնեցի արար Պա-
տմութիւն Բագրատունեացն հրամանաւ տէր Պետրոսի:
Բագարատ Թագաւոր Վրաց էառ զՏփիսիս ՚ի
Զաիրայ օգնականութեամբ Վազկայ Թագաւորին Կա-
խեթոյ՝ որդոյ Յովհաննէս Թագաւորին:

A. 510 1061 Բռնակալն Ելի արմնի ասլանն ՚ի Կարնոյ քաղաք:
որ ՚ի ծագել արեգականն մարդ սպանանէր և ՚ի մտա-
նել արևու ընդ կուսի ննջէր:

Հոնք զՎանձակայ դաշտն կոտորեցին և Եւք
Եսլանն զԵնի գերեաց և կոտորեաց: Սուրբ հայրն
Վարդիկ եկն ՚ի Սպերոյ առ Վազիկ Թագաւորն Վա-
նանդայ և շինեաց զՎանկոյս և ետես զՔրիստոս ՚ի
կերպս ցաւալից ազքատի: Եւս Վազիկ զԿարս ՚ի
Հոռոմն ետ և էառ զԾամբնդաւ և անդ կաթողիկոս

A. 520 1071 ձեռնադրեաց զՎկայասէրն:

Օ՛, Օ՛նջիւ իշխանին զաչքն հանին Տաճիկք յԱ-
րուսաղէմ և նա տարեալ զաչս ՚ի Հոռոմ եցոյց Թա-
գաւորացն: Եւ ժողովեալ եօթն կոմսունք եկին և
հարին զՏաճիկն և Թագաւորեցին Եւրուսաղէմի Սա-
մուէն, Պայմուէն և Կոնտփրի և հանկրի զամս 200
մինչև ՚ի Սալահատին:

A. 530 1081 Միաբանեցան Թուրքն և Տաճիկն, և զազգապետն
իւրեանց եղին ՚ի Բաղդատ և իսլէթայ անուանեցին,
այսինքն է՝ յետնամնաց Սահմետի:

Կոնտփրի իշխանն 30 ձիաւորօք եկն ՚ի Հոռոմէ
Եւրուսաղէմ և զգեցաւ զգետ կրօնաւորութեան, և

յետոյ հարկեալ ՚ի պատրիարդէն Արուսաղէմի՝ զգեցաւ զրահ և կռուէր ընդ անօրէնս: Աւ այս եղև սկիզբն սրբազան ազգին ֆրեւաց, որ ասին ելէալ:

Իշխանքն հայոց զօրացան ՚ի Կիւլիկիա և առին զՍաւատանէքն և զՄարաշ և զԲէհնի:

Գող Վասիլն էառ զՔեսոն և զՌարան:

Թագաւորն հայոց Կիւրիկէ Վրաց Թագաւորն Դեմետրէ և կաթողիկոսն Հայոց տէր Սարսեղ զնային առ Մելիք Շահ սուլտանն և դարձան պատուով:

Դաւիթ Թագաւորն՝ որդին Կիւրիկէի շինեաց զԼօսի և զայլ երկոտասան բերդս: Իսկ Կիւրիկէ՝ որդին Դաւիթի ետ ձեռնադրել Յովսէփայ Աղուանից կաթողիկոսին զտէր Սարսեղն և զդրան երէցն իւր՝ զՍարգիս, ետ ձեռնադրել Եպիսկոպոս Հաղբատայ, և յայնմհետէ եղև ամուսն: Իսկ Բջնոյ ամուսն ՚ի տէր Պետրոսէ եղաւ յառաջ:

Սկիզբն նոր թուականին, որ կարգեցաւ ՚ի Յովհաննէս վարդապետէ Հաղբատացւոյ որ Սարկաւագ 1085 A. 534 կոչեցաւ: Սա արար անշարժ տոմար ըստ այլոց ազգաց *) Այլև պատերազմ թաւնոց յերկրին Ամթայ, կռուակք և արագիլք եւ գեսպանք առաքելն, և յետոյ կռուեալք յազթեցան արագիլքն: Թագաւորն Պիծենկայ 600 հազարաւ եկն ՚ի վերայ Ալեքսին, իսկ քրիստոնեայքն 8 օր աղօթեալ կոտորեցին զնոսա:

Սուքման ամիրայն՝ Կարուց Եպիսկոպոսին ուրանալ

*) P. Հանապաղ ՚ի հաշույ 28՝ յայտնութեան է, ճեւեղէ 8՝ Գնէ ընդ առաջ ե՛ արեգէ 12՝ Գորոն, 30՝ աւետեաց. ահեղէ 7՝ անկապեղ. հարեղէ 17՝ ելապեղ. հարգայ 13՝ ամառն. հաւասարդէ 7՝ ասորաւածիւն. հոռէ 5՝ ասորի լաւի, 9՝ աշունն. արե 9՝ յնահայ Բերեյեկան. 10՝ զահան. հաշույ 10՝ յիշուն. 21՝ յայտնութեան Բերեյեկան:

ետ, զի անչափ ոսկի խնդրէր: Սա աղքատացոյց զաշխարհս հայոց անչափ հարկիւ:

A. 544 1094 Սկիզբն շրջանի հինգհարիւրեկին: Սուլ սաստիկ հարկապահանջութիւնն ՚ի Հայս:

Փալտուն ամիրայն առաքեաց զԱստակ Պահլաունին՝ զորդի Քրիզորի Մագիստրոսի բազում զօրօք ՚ի վերայ Բաղարերդոյ, որք խաբէութեամբ սպանին զՍենեքարիմ արքայն հայկազն և առին զերկիրն Սիւնեաց: Լա այն եղև սկիզբն տիրելոյ Տաճկաց ՚ի վերայ նոցա:

Փռանկք անհամարք զիմեցին յարևելս օգնել քրիստոնէից. իսկ անաստուած Ալէքսն բազումս նեղեաց նոցա:

Տասն ազգք ծուռ զատիկ արարին վասն պատառմանն իրիոնի:

A. 550 1101 Երևեցաւ աստղ նիզակաձև ՚ի բազում աւուրս: Վասին և այլ իշխանք Աիւլիկիոյ տարան աղաչանօք առ ինքեանս զտէր Քրիզոր կաթողիկոսն:

Յաւուր ճրագալուցին ոչ վառեցաւ լոյսն յԱրուսաղէմ, զի փռանկն զսպասաւորութիւնն կանանց էր տուեալ:

Խզիլն էառ զԱօռի, և զՀաղբատ և զՍանահին այրեաց:

Թորոսն էառ զԱմուգայն և սկսաւ զօրանալ:

Շարժ եկն ՚ի Խորասան, զմզկիթն և զ60,000 մարդ և կին ՚ի վայր տարաւ:

Ըստ Մարկոս ծգնաւորն ՚ի լերինն Արնկոնատ 63 ամ հայ ոչ եկեր: Սա ասաց, թէ յաճախեն չարիք մարդկան ՚ի վերայ երկրի, աւերին և փակին դրունք եկեղեցեաց և Երուսաղէմ դարձեալ առնու թուրքն, որ և եղևն իսկ: Հոռոմ արեղաց միջնասրսշտ մոլորեցոյց բիւրմի մարդ:

Զմեռն ՚ի մթին գիշերի որոտաց սաստիկ և անկաւ հուր ՚ի ծովն Խլաթոյ, և մեռան ամենայն ձկունք և ծովն անկաւ զցամաքաւ և դարձաւ յարիւն:

Սպանաւ Խըղիւն և մեռաւ Մանուշէ ամիրայն Լնոյ:

Մերժեցան ՚ի հայրենեաց որդիքն Կիւրիկի թաղաւորի:

Մեռաւ Սարկաւազ Վարդապետն և Ղէորդ վարդապետն Մեղրիկ, որ զՆրազարկին կարգն սահմանեաց. և Ղաւիթ վարդապետն Լաւկայ որդին, որ զԿանոնքն բացայայտեաց:

Լմբոխեցաւ թաղաւորութիւնն թուրքաց ՚ի Խորասան և դարձեալ զօրացան Տաճիկք:

Յամառն կարմիր ձիւն երեկ չորս մասն:

Լնձրե եկն ՚ի Պաղեստինէ և ՚ի նմա կաթիլք արեան, և ցօղ առաւօտուն արիւն լինէր:

Ղաւիթ թաղաւորն Վրաց եհար զԼշղաղի և զՄէլիքն և էառ զՂազ, զՏէրունական և զԼնի քաղաք:

Սուլթանքն Խորասանայ Լեւիճի կոչեցան յԼշտիւղէն ՚ի հետ:

Լքղլմումնիք յԼլի ազգէն են, որք զնային փախստական ՚ի խալիփայ եղբօրէն իւրեանց. անուանք նոցա՝ Լքղլւոյ և Մամունայ. տարան երկու գիրք զՍեմիայն և զՔեմիայն, և տըլքամով և ոսկով թաղաւորեցին յարեմուտս:

Լպլսուար երեր ՚ի Խլաթոյ զօսկի նալն և եգ ՚ի գլուխ կաթուղիկէին Լնոյ: Իսկ քաղաքացիքն բերին զՂաւիթ թաղաւորն Վրաց և բացին նմա զգուռն քաղաքին. և նա կալեալ զԼպլսուար ՚ի Սոնէթ առաքեաց որդովն, և զնալն ձգեաց յեկեղեցոյն և խաչ կանգնեաց:

Գրեալ է

1131

Գայ Փալտուն՝ որդի Լալսուարայ և դարձեալ առնու զԼնի:

Սով սաստիկ և սուր անողորմ:

580

Սասուն՝ սուլտան Իկոնացոյ եմուտ ՚ի Կիլիկիա և եհար զնա Լստուած մեղուկաւ:

Պէմունդ արքայ Լնդաքու բրինձ կոչեցաւ:

Դեմէտրէ թագաւորն եհար զՎարասընթուր աթապէկն ՚ի Կոր բերդին:

Օրմանիս և զՍունան էառ Լաուլէթ:

Լստ Պետրոս՝ Խոնդկայ որդին, և Յակոբ սքանչելին, իսկ Խորասու և Սարիամ ՚ի Քորայրին կային կուսութեամբ:

Տահրիմանն էառ զՍլաթ: Սանին զՍլիճ ասլանն ծածկեաց ոսկով:

Ընդ երկուս բաժանեցան կրօնիւք Տաճկունք՝ Տէիք և Սունիք:

Եհար Պաղտոյն թագաւորն Լըուսաղէմի զԼբաս խալիփայն Սսրայ և էառ զամենայն դանձա տանն Լիւիայ:

Տերագաւ եբարձ զխալիփայութիւնն յԱզիպտոսէ:

A. 590 1141

Տարթի Գանձակ սաստիկ:

Չաւլչատարն առնու զամուրսն Խաչենոյ խաբէութեամբ:

Սահալադինն գունացի տիրեաց յԱզիպտոս և աւրինադրեաց միշտ դաւտէկապ լինել քրիստոնէից:

Լսող գաւաղանաձև երևեցաւ տասն աւր:

1151

Դարձեալ Փռանկք բիւրք բիւրոց եկին ընդ թիւրակս յաւզնութիւն Քրիստոնէից. իսկ Սանուէլ թագաւորն նենդեաց նոցա որպէս Լէքսն՝ և ոչ յաջողեցան:

Տէր Գրիգորիս առնու զՀոսմկլայն և զնէ անդ զաթոռ իւր:

Լշտկուղ աթապակն էառ զԼճուկ ՚ի Խալտենկայ
և զՍասունք ՚ի Վիրզենայ:

Յակօք՝ որդին Սալիպայ, մեկնեաց զամենայն Հին
և Նոր կրօնաբանս:

Կալաւ Բեմետրէ զՍալթուխն ՚ի դրանն Լճոյ.
Իսկ Բաւիթ՝ որդին Բեմետրէի եհար զՍէլիք սու-
լտանն և էառ զՏփիսիս:

Թազաւորն Բէորդի էառ զՌուին:

1161 A. 610

Շարժն տարաւ զԼճնկայ:

Տէր Ներսէս կաթողիկոսն փայլեաց յաշխարհի 913 A. 362
ամենայն առաքինութեամբ և գիտութեամբ:

Դ սուրբ խաչին քսանհինգ թիղ ձիւն երեկ, և
՚ի Հնդիկս 14 թիղ, և մեռան ձկունք և թռչունք և
ամենայն ազգք կենդանեաց:

Մուստին խալիփայն հրաման ետ ընդ ամենայն
երկիր եկեղեցիս շինել:

Սալահատինն էառ զԼճրուսողէմ:

1181

Բէորդի թազաւորն եբարձ զգողս և զաւաղակս:

Տէր Գրիգոր զՀռոմկլայի եկեղեցին շինեաց:

Ներսէս Լամբրոնացի՝ անյաղթ վարդապետ և
Թարգմանիչ գրոց:

Յորդանան տաճիկ նահատակեալ ՚ի Կարնոյ քա-
ղաքի:

ՕՍարգիս խաչենեցի խաչեցին ՚ի Գանձակ:

Թամար թագուհին մեծացոյց զՕւփարիս և զՅո-
հաննէս, որ և Իւանէ:

Ստեփաննոս վարդապետ ՚ի Կարմիր վանքն:

Իգնատիոս վարդապետ, որ զՂուկասու աւետա-
րանն մեկնեաց ՚ի Շափիրին:

Սարգիս վարդապետ, որ զԿաթուղիկէսն մեկնեաց
՚ի Քարաշիթաւ:

Պապն Հռոմաց տաքեաց զվակասն և զպտակն
իւր տէր Գրիգորի Հայոց կաթողիկոսի:

Լիւմանաց թագաւորն զետամոյն եղև ՚ի Պա-
տառիս *):

Մխիթար քահանայ յԼ՛նի թարգմանեաց զխաւա-
րումն արեգական և լուսնի ՚ի յոճիէ պարսկէ:

Լիլղաղի էսա զԼ՛րուսաղէմ և նետ մի եհար ՚ի
ձեղքէն սուրբ յարութեան:

A. 640 1191 Օւաքարէ և Իւանէ առին կարգաւ զաշխարհս
տաճկաց ՚ի կայենոյ մինչ ՚ի Նաղարերդ՝ ՚ի Սամշոյ-
լտոյէ մինչ ՚ի Վաղարշակերա աստուծով յաջո-
ղեալք: Իսոյնս թագաւորեաց Լևոն ՚ի Կիլիկիա:
Լղև ժողով ՚ի Լօռի վասն վրանաւ պատարագի և ոչ
հաճեցան:

Դարձեալ յԼ՛նի ժողովեցան, և այլ ցրուեցան:
1201 Վասակ՝ որդի Հաղբակայ և երեք որդիքն իւր՝
Պապաքն, Մկղէմն և քաջն Պռօշ՝ եկեալ ՚ի Խա-
չենոյ, բազում արիութիւնս ցուցին յայլասեռս և բա-
րութիւնս առ ազգս քրիստոնէից:

Մեռաւ Թամարն և թագաւորեաց որդի նորա
Լաշան, և ասպատակեաց յԼ՛րձէշ և ՚ի Վարագ, իսկ
՚ի կողմն Պարսից մինչ ՚ի Օւրէհ: Օւսամշի վանս
Լղուանից կաթողիկոսացն աթոռ սահմանեցին:

Օւիւանէ կալան ՚ի Խլաթ և դարձեալ դաշամբք
խաղաղութեան թողին:

A. 660 1211 Մեռաւ Մէլիք Լաթն և նստաւ Լշրափն:

Մեռաւ Օւաքարէ, և նստաւ Շահանշահ:

Լսող մի նիզակաձև երևեցաւ: Զափայ և Սա-
փատայ թաթար նոյիքն հարին զԼաշայն ՚ի Կոտմայ:

Լստ սքանչելի արքն՝ Ստեփաննոս քահանայ՝ տէր

*) P. պատառիս.

Յուսկայ որդին, և Աստուածատուր քահանայ՝ Աղբա-
յրկանն որդի, որ յարոյց զսպանեալն :

Վփչախն եհար զԱշայնն ի Վանձակ :

1221 A. 670

Փոխեցաւ ի Քրիստոս Վասակ՝ իշխանաց իշխանն
և էառ զդրօշայն որդի նորա քաջն Պռօշ :

Զալալադին սուլտանն Աորասանայ գայ փախստա-
կան ի Թաթարէն և հարաւ զԱշայնն և զԽանէն ի
Կոտայսն՝ անձաւահոս առնելով ի ձորն Վառնոյ :

Մտանէ Պռօշն ի Վուին և կոտորէ զԱորազմն
և զՏաճիկն :

Չանկզ զանն սպանանէ զԱթան զանն և ինքն
տիրէ սուլտին և դնէ որսու ի Վխաթ :

Աորազմն էառ զԽաթ և զբաղում աշխարհս :

Բռուսուդանն թագաւորէ Վրաց, իսկ Հաւքօթաւ 1231
զանն բաժանէ զզօրս իւր յերիս առաջս ի հարաւ,
ի հիւսիս և ի միջոց աշխարհիս անհուն բազմու-
թեամբ : Հարաւայինն էառ զամենայն Հնդիկս և
զծովեղերայս մինչև ի ձկնակերն Աթովպիա. հիւ-
սիսայինն գնաց զվերին կողմամբքն Կազբիական ծո-
վուն՝ կոխելով զբաղում աշխարհս՝ անցանէ ընդ Վա-
նուբ գետ, գայ ընդ առաջ նորա կայսրն Ալամանայ և
յետս նահանջէ զնա. իսկ միջին զօրքն հարկանեն ի սուր
սուսերի իւրեանց զՊարթևս և զՎրկանս, զՔաշանս
և զԱլիմացիս, որ այժմ ասին Մհհուտք, զԱորա-
սան, զՊարսս, զՄարս, զԱսպահան և զԱտրարատա-
կան և կարգաւ կոխելով գան ի Հայս, ի Վիրս
և յԱղուանս, և ի միում ամի, ի ՈԶԵ (1236)
Թըւին՝ առին առհասարակ և կոտորեցին զաշխարհս,
զբերդս և զբաղաքս : Իսկ թագաւ Վորնրոց և
իշխանք աշխարհիս փախստական լինին : Եւ յետոյ
իջանէ Աւագն ի Կալենոյ և երթայ առ Չարմազանն
և առնէ խաղաղութիւն : Իսկ ի տեսանել նոցա զա-

Հիսարհս Հայոց և Աղուանից՝ հաճեցան ինքեանց տեղի հանդստեան, զամառնային եղանակն տարածանելով ՚ի վերայ լերանցս Հայոց և զձմեռն տաժելով յամէնունակ և յինքնաբաւ դաշտն Աւանայ, որ ասի Սուղան:

A. 690 1241 Եհար թաթարն զՀռոմոց սուլտանն Ասուլման և էառ մինչ ՚ի Կեսարիա և յետոյ մինչ յԱնտալիա և աւերեաց զՍամցիսէ: Թեւալն և ջէկանն զանաւորնս աշխարհիս կրկին աւար առին:

Յովսէփ վարդապետն շինեաց զգերեզման թաղէոսի առաքելոյն: Ի Վողթն դե մի ՚ի Կերպս կնոջ կին եղև առն միում զբազում աւուրս:

Ի տօնի խաչին*) ձկնէ կարկուտ երեկ:

Դաւիթ Իծար ստաբանող:

A. 700 1251 Սանկու զանն տրեղերակալեաց, գնաց առ նա Հեթում՝ արքայն Հայոց և զունդստապլ Սմբատ՝ եղբայր իւր, և պատուեցան ՚ի նմանէ:

Լին մարախ և սակաւ ֆեստեաց:

Արղունն աշխարհագիր արար յարևելից մինչև յարևմուտս:

Շարժմամբ կործանեցաւ Լազնկայն:

Հիւլաու զանն եկն յաշխարհս, էառ զՏաղդատ քաղաք:

Սեռաւ Ռաթոյ՝ զանն հիւսիսոյ, և նստաւ Սարթախն քրիստոնեայ:

Փախեան երկոքին Դաւիթ թագաւորքն Վրաց ՚ի Սոնէթ, իսկ զԷջիսանս և զաղատորդիս զամենեսին պատանդ տարան յորտուն և հիւսիսանս անուանեցին: Քակեցին զամենայն բերդս և զամենայն ամուր եկեղեցիս զՀայոց, զՎրաց և զԱղուանից ՚ի ձեռն

*) P. ՚ի Խաչին:

Խոճագիղ տաճկին, առին կրկին զՄուփարդին, նաև զԱլամուդ և զամենայն միջերկրեայս մինչև յԱրուսազէմ:

Արղունն զԱրացտունն աւերեաց, զԶալալն և 1261 A. 710 զՕւփարէն սպանին:

Փանդուխտար սուլտանն Լաղպտոսի եհար զկողմ նապահ թաթարին զՔիթբուղայն ի Հորդանան:

Հիւլաւուն կոտորեաց զամենայն ջաթանս, որք են դանորդիս:

Երևեցաւ աստղ մի նիզակաձև զամիսս չորս: Մարցին եհար զչորս Հայոց, սպան զԹորոս և զերեաց զԼեոն՝ զորդիսն Հեթում թագաւորին, զոր յետոյ թափեցին:

Ետ և աւերեաց Մարցին զԱնտիոք Ասորոց:

Իդանութեան Ապաղային և ի կաթողիկոսութեան տեառն Յակորայ արարին ժողով ի Հաղբատ և ի Չադաւանս:

Ի Խորասան օձէ կարկուտ երեկ երկու օր. երկրորդ աւուրն զառաջին աւուրն կերաւ:

Դակութարն փախեաւ ի Սոնէթ:

Ի կիւլիկիա շարժ մեծ եղև: Նուշաւուր և թաւ վրէզ կործանեցան:

Արղունն կրկին համարեաց զաշխարհս:

Շարժ եկն ի Արացտուն և բազում վնաս արար:

Մարցին կրկին մտաւ ի կիւլիկիա:

Շարժ եկն ի Խլաթ և յամենայն սահմանս նորա:

Մանկու թամուրն և Ալփի եգիպտացին հարին 1281 A. 730 զիրար ի Համայ:

Փոխեցան ի Քրիստոս աշխարհաշէն իշխանքն Պոօշ հայկազն և Սադուն Արծրունի:

Արդունն սպան զԱհմատն և ինքն զան նստաւ :
 Տէր Կոմիտաս*) կաթողիկոս :

Կոտորեաց Արդունն զճալալտայքն և զայլ բա-
 զում նուիրնայս յաղաղս ապստամբութեան, ընդ որս և
 զանմեղ թագաւորն Վրաց զՎեմետրէ սպանին :

A. 738 1289

Սեռաւ թագաւորն Հայոց Լեոն և նստաւ Հեթումէ
 Լոյս սաստիկ հացաթանգութիւն մարդոյ և անասնոյ :

Յովհաննէս աւետարանիչն հրամայէ վասն երե-
 քամեան և երեքամեան զործոց և սքանչելեացն
 Քրիստոսի, որ թէ զամենայն զրեալ էր՝ կարծեմ թէ
 և ոչ աշխարհս բաւական էր տանել : Իսկ թէ այս
 այսպէս է՝ որպէս և է իսկ, ապա զի՞նչ պարտ է տսել
 վասն ՚ի սկզբանէ աշխարհի անցիցն անցելոց, եթէ
 զրեալ էին : Իսկ մեք քայլելով ՚ի վերայ ժամանա-
 կագրաց անհուն զրուցաց՝ քաղելով զմի ՚ի հազարաց
 և զերկուս ՚ի բիւրուց, ըստ կարի հասու արարաք
 զձեզ՝ սրբազան հարք և եղբարք, կարգի թուոյ ժա-
 մանակաց, իսկ դուք աննախանձ մտօք ընկալարուք
 զսակաւ սատարս ՚ի մէնջ՝ որպէս Լուիայ ՚ի Սարե-
 փթացւոյն. զի և այս ոչ ՚ի մէնջ իրակերտեցաւ, այլ
 ՚ի Հոգոյն սրբոյ հրաշագործեցաւ, որում երկիրպա-
 դանեմք, և փառաւորեմք զանսկիզբն էութիւն և
 զմիասնական աստուածութիւնն Հօր անձնին և Արդոյն
 ծնեցելոյ և Հոգոյն բղխեցելոյ, անարտում անպատում
 մեծ վայելչութեանն և արարչական զօրութեանն գոհու-
 թիւն և բարեբանութիւն յամենայն արարածոց նորա
 և յընդհանուր շնչոց և յանշնչոց՝ յերկնաւորաց և
 յերկրաւորաց ՚ի սանդարամետականաց, յաւիտեանս
 յաւիտենից, ամէն :

*) P. Կոմիտասի.

